

יד
מהר"ץ

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

נמסר במוצש"ק
יתרו
שבט ה'תשע"ד ב'שכ"ה
בבית המדרש "פעולת צדיק"
בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

פירות המסופקים לעניין הברכה עליהם עין או אדמה, וכן לעניין ערלה.
בעניין פתיחה וסיום בדבר טוב.
מה הברכה על חמוציות, האם יש בהם דין בישולי גויים, ומה דינם לגבי ערלה.
מה הברכה על פאפאיה ופסיפלורה, ודין ערלה לגבי פסיפלורה.
השלמה בעניין הברכה על ה"לדר" (משמש טחון) וכדורי פלאפל.
ביאור נפלא בעניין מעלת יוסף הצדיק, ומה הפירוש "לעשות צרכיו נכנס", מדוע הוא
נחשב צדיק יסוד עולם.
דברים בשבח הספר "אם למקרא ולמסורת" מאת הרה"ג ניסן שרוני שליט"א.
ובעניין הטעם שלשלת.

כל הזכויות שמורות

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק
טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741
דוא"ל: yad@maharitz.co.il

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:
קול הלשון – 03-6171031
מספר השיעור במערכת קול הלשון – 366
מספר השיעור בדיסקים – 240

השיעור מוקדש להצלחת
הרב נח בן הרב משה רצון יצ"ו,
שיזכה לזרע של קיימא במהרה, אכ"ר.

השיעור להצלחת הרב נח בן הרב משה רצון יצ"ו, שיזכה לזרע של קיימא במהרה, אכ"ר.

פירות המסופקים לעניין הברכה עליהם עץ או אדמה, וכן לעניין ערלה.

בעז"ה נתחיל במה שרצינו לסיים בשיעור הקודם, לא הספקנו לדבר על עניין כמה פירות המסופקים, מבחינת הברכה עליהם, ומבחינת דין ערלה, האם הם נחשבים עץ, או ירק.

כידוע, בבריאת העולם ביום השלישי נאמר, וַיֵּאמֶר אֱלֹהִים תְּדַשָּׂא הָאָרֶץ דְּשָׂא עֵשֶׂב מִזֶּרַע זָרַע עֵץ פְּרִי עֲשֵׂה פְרִי לְמִינּוֹ אֲשֶׁר זָרְעוּ-בּוֹ עַל-הָאָרֶץ [בראשית א', י"א]. אומרים חז"ל [רש"י שם], כי הקב"ה רצה, שטעם העץ יהיה שוה כטעם הפרי. לכן כתוב, 'עץ פרי עושה פרי', דהיינו שלעץ בעצמו יהיה טעם של פרי, וגם שיוציא פירות. אבל בפועל, האדמה הארץ לא קיימה זאת, כמו שנאמר וַתּוּצֵא הָאָרֶץ דְּשָׂא עֵשֶׂב מִזֶּרַע זָרַע לְמִינֵהוּ וְעֵץ עֲשֵׂה-פְרִי אֲשֶׁר זָרְעוּ-בּוֹ לְמִינֵהוּ [שם שם י"ב]. רק העץ 'עושה פרי', אבל שלעץ בעצמו יהיה את טעם הפרי, הדבר לא נעשה. לכן בסופו של-דבר, גם האדמה נתקללה, בחטא אדם הראשון.

העץ היחידי אשר מקיים את ציוויו של-הקב"ה, זהו עץ האתרוג, 'שטעם עץ ופריו שווה' [סוכה דף לה ע"א]. הדברים כפשוטם, באתרוג התימני. לגבי האתרוגים האחרים, כבר דנו בכך בספרים, כגון בספר 'כפות תמרים' למהר"ם בן חביב [במס' סוכה שם], וכן החתם סופר [בשו"ת או"ח סי' ר"ז], כי לא מצאו שטעם העץ וטעם פריו שוה. אבל אני בעצמי טעמתי זאת, ואכן נתברר לי ולאחרים כי באתרוג התימני, גם לעץ בעצמו יש טעם מתיקות, ואפילו גם לשרשים ולעוקצי העלים. [וכבר הארכתי ע"ז בבארות יצחק על פסקי מהרי"ץ כרך רביעי דף ר"ה ודף ר"יג].

[מרן שליט"א מברך בשם ומלכות בא"י וכו' הנותן ריח טוב בפירות, על אתרוג תימני].

ואח"כ נשאלתי אם אין בכך בעיני של הפסקה מדברי תורה ולומר 'מה נאה אילן זה?' שהרי הדבר מותר רק במצוה עוברת, כגון ברכת רעמים וברקים. אבל כוונתי בכך היתה להורות הלכה למעשה לעיני כל, שכך הוא נוסח הברכה, הנותן ריח טוב בפירות, וכפי שהוא מנהגינו. לאפוקי מדעת קצת אחרונים שנסתפקו בזה, מצד שיש גורסים בלשון עבר, אשר נתן ריח טוב בפירות. ואכמ"ל.

הבאתי לפני הקהל הקדוש יצ"ו את האתרוגים התימניים הללו, בבחינת מה שנאמר לְמַעַן יֵרְאוּ אֶת הַלָּחֶם אֲשֶׁר הָאֵכְלֹתִי אֶתְכֶם וְשִׁמּוֹתֵי לֶ"ב]. וזאת בכדי להראות, כי ישנם גם כעת פירות אתרוג, בכל מיני מקומות. האחד, שהביאו הרב אליקים בן שלמה, מ'אבני חפץ'. והשני, שהביאו הרב דרור גובני, מ'כפר חטיס'. ובשיעור הקודם הראיתי את האתרוג שהביאו מכפר שלם, אשר בתל אביב. ברוך ה', בכל המקומות ישנם במציאות גם כיום אתרוגים, וממילא לא שייך לברך על כך ברכת שהחיינו, כפי שדיברנו בשיעור הקודם, כיון שמי שירצה, יוכל להשיג בקלות אתרוגים בשלים הראויים לאכילה. כמרכן, אין שום ספק לגבי הברכה עליהם, שברכתם בורא פרי העץ, כיון שהפרי ראוי לאכילה, שלא ע"י תיקון, בכדי להמתיק אותו.

בעניין פתיחה וסיום בדבר טוב.

ברצוני לדבר על החמוציות, ועל פרי הפסיפלורה. אולם לא רציתי להתחיל את השיעור ישר עם חמוציות, כיון שחז"ל אומרים [ב"ק דף ס ע"ב], לעולם יכנס אדם בכי טוב, ויצא בכי טוב. שנאמר, וְאַתֶּם לֹא תֵצְאוּ, אִישׁ מִפֶּתַח בֵּיתוֹ עַד בֶּקֶר [שמות י"ב, כ"ב]. לכן, לא רציתי להתחיל עם משהו חמוץ.

כמו-כן, כפי שראינו את אבותינו ורבנותינו, כי האדם לא יכנס לבית הכנסת, רק לאחר שיקשיב וישמע מקודם, לפני שהוא נכנס, מה הציבור אומרים. לפעמים, הוא נכנס בפסוק שאינו מתאים, וח"ו זהו סימן לא טוב. כגון, אם

שערי יצחק – השיעור השבועי

מה הברכה על חמוציות, האם יש בהם דין בישולי גויים, ומה דינם לגבי ערלה.

לאחר ההקדמה הזאת, כבר אפשר לדבר על החמוציות... ולמעשה, עצם השם הזה, 'חמוציות', אינו כ"כ פשוט, כיון שהפרי הזה אינו כ"כ חמוץ, גם בלי שממתקים אותו. הרי במפעלים, ממתקים אותו, מוסיפים לו סוכר, או תוספות אחרות, כגון מתפוזים, בכדי למתקן. ישנו נידון, האם יש בכך משום 'בישולי גויים'. אולם בדקו את הפרי הזה, ולפי מה שראיתי בספרים, כגון בספר אסיפת חכמים וקובץ י"ב עמוד נ"ח, אפילו הביאו לכמה תלמידי חכמים את מקור הפרי, כפי שבראו הקב"ה, בלי שום התערבות המתקה של בני אדם, והפרי היה ראוי לאכילה. אמנם הוא לא כ"כ נעים, אבל הוא ראוי. אינו כ"כ חמוץ. א"כ, אין בו דין 'בישולי גויים', כיון שדבר הראוי לאכלו כמו שהוא חי, אין בו משום בישולי גויים. דהיינו, הבישול לא שינה אותו, הוא לא עשה אותו ראוי לאכילה, כיון שגם בלי זה, הוא ראוי לאכילה כמות שהוא. לכן, מבחינת בישולי גויים, אין חשש. אם מקבלים אותו, כפי שבדרך כלל מביאים זאת היום, שהוא מיובש וראוי לאכילה, גם אם הבישול לא נעשה ע"י יהודים, הדבר מותר באכילה.

אבל השאלה היא, מה היא ברכתנו? האם 'בורא פרי העץ', או 'בורא פרי האדמה'?

כידוע, ההבחנה בין מה שנחשב אילן, למה שנחשב ירק, מובאת בגמ' מס' ברכות ודף מ, ע"א, וכמבואר בגאונים ובראשונים, כי אם הפירות יוצאים מן הענפים, הרי הוא עץ. אבל אם השורש מתכלה, והפרי חוזר בכל שנה וגודל מהשרשים, אזי הדבר נחשב ירק, וברכתו 'בורא פרי האדמה'. זהו החילוק, בין דברים שברכתם 'בורא פרי העץ', לבין דברים שברכתם 'בורא פרי האדמה'. חילוק זה הוא המוזכר בגמרא דלעיל. אולם הפוסקים כותבים, עוד כמה סימנים בעניין זה.

האדם נכנס בפסוק, וְאֵת כָּל הַרְשָׁעִים יִשְׁמִיד וְתֵהִלִּים קמ"ה, כ"ו, וכדומה, מפסוקים שמשמעותם אינה טובה. וכן במזמור, הַלְלוּ יְיָ הַלְּלִי נַפְשִׁי אֶת יְיָ וְתֵהִלִּים קמ"ו, א"ו, אם הוא שומע את הציבור אומרים, תֵּצֵא רִחוּ וְיִשָּׁב לְאֲדָמְתוֹ בַּיּוֹם הַהוּא אָבְדוּ עֲשָׂתֶנְתִּיו וְתֵהִלִּים קמ"ז, ד"ג, עדיף שיחכה קצת, עד שיאמרו אֲשֶׁרִי שָׂאֵל יַעֲקֹב בְּעֶזְרוֹ וְתֵהִלִּים קמ"ח, ה"ג, ואז יכנס.

אותו הדבר, צריך גם לסיים ב'כי טוב'. בפרט כעת, רציתי להדגיש זאת לפני חודש אדר, כיון שישנם הרבה סופרים הכותבים כעת מגילות אסתר, א"כ צריכים להיזהר בכך. כגון בפסוק, לְהַשְׁמִיד לְהַרְג' וּלְאַבֵּד אֶת כָּל הַיְהוּדִים וְאִסְתֵּר ג', י"ג, לפעמים הסופר עלול לכתוב עד שם, ואז הוא קם לעסקיו. שמעתי על מעשה שהיה בזמננו, בענין זה. בזמנו רשמתי את הסיפור במדויק, ואקרא לכם זאת מן הכתובים ועדיין בכת"ו, ראוי להזהיר את המתלמדים לכתוב סת"ם, דהיינו ספרי תורה ותפילין ומזוזות, שמרגילים אותם בהתחלה לכתוב מגילת אסתר. הרי בדרך כלל, הסופרים המתחילים כותבים קודם מגילת אסתר, כיון שדין מגילה יותר קל מספר תורה. כי מה שכשר בספר תורה רק בדיעבד, במגילה זהו לכתחילה. וגם אין במגילה שמות קודש. ישנם שמות רק בראשי תיבות, אבל אין לכך דין של קדושת השם. וגם מבחינת הכתב, האנשים לא כ"כ מקפידים. וכן, שהמגילה היא דבר הנחוש והנדרש כמעט לכל בית. וגם מבחינת הקפידא על כתיבתה, מבחינת הדינים, הדבר יותר קל בכמה וכמה פרטים. בכל אופן, שיתנו לב, שלא להפסיק בתיבות, כגון 'להשמיד את כל היהודים'. מעשה היה בזמננו, במי שהפסיק בפסוק, פִּי כָלְתָה אֱלֹוֹ הַרְעָה מֵאֵת הַמֶּלֶךְ וְאִסְתֵּר ז', ז"ו, המעשה היה כך, ויצא מביתו. ותוך שעה, כלתה אליו הרעה מאת מלך מלכי המלכים ברוך הוא, ונפח את נשמתו בפתע פתאום, רח"ל. נפטר באופן פתאומי, מבלי שהיה חולה. לכן יש להיזהר ולהזהיר בכל כגון דא. הדבר חשוב מאד.

דרך אגב, אלה שנוהגים לאכול פירות בט"ו בשבט, מי שיש לו אפשרות, שידע כי מובא בספרים בשם מהרח"ו, לקחת שלשים מיני פירות, כפי שהדבר מובא בספר חמדת ימים וסוף חלק שני, וכפי שהדבר מסודר בספר 'פרי עץ הדר', אשר על פיו עושים הספרדים את סדר הלימוד והקריאה.

שאלה מהקהל: שמעתי כי צריך לקחת חמש עשרה סוגים?

תשובת מרן שליט"א: נכון, יש כאלה האומרים אפילו שתים עשרה. אבל זה למי שאין לו אפשרות, או אם קשה לו, שיקח אפי' חמש עשרה, כנגד חמש עשרה 'שיר המעלות'. או שתים עשרה, כנגד שנים עשר השבטים. ישנם כל מיני רמזים בעניין זה. אולם עדיף מי שיכול, שיקח שלשים מיני פירות. הדבר מוזכר כבר בספר בן סירא, ששאל אותו נבוכדנצר, כמה פירות יש בגן שלי? אמר לו, יש לך שלשים מיני פירות. הרי בן סירא, היה בעל רוח הקודש, ומבלי לראות, ידע כי יש לו שם שלשים מיני פירות. ישנם עשר, הראויים לאכילה, גם החיצון וגם הפנימי. וישנם עשר, שיש להם קליפה, שאותה צריך לזרוק, ואוכלים רק את הפנימי. וישנם עשר, שאוכלים את מה שבחוץ, ובפנים ישנו גרעין, כגון זיתים ותמרים. הוא מחלק אותם, עשר עשר עשר. ובספר 'פרי עץ הדר', מובאים רמזים למה שעושים בט"ו בשבט, שהדבר כנגד 'בריאה' ו'יצירה' וכו', יש בכך עניינים גבוהים.

אבל למעשה, כבר מעירים על כך, כי ישנם הרבה יותר משלשים מיני פירות. כנראה במשך הזמן, התרבו מיני פירות, שהביאו מארצות רחוקות, אשר לא היו בא"י וסביבותיה בימים ההם. ביניהם השמות הללו, מה שאנו מדברים עליהם כעת, כגון החמוציות והפסיפלורה, ולא דוקא הם, אלא גם אבוקדו ומנגו וכדומה. כל הפירות הללו, הם דברים אשר לא היו בדורות הראשונים. אפילו הלימון, אינו מוזכר בקדמונים. למרות שהלימון קרוב לפרי

האתרוג, אולם בספרי חז"ל, אין זכר ללימון. הראשון שמזכיר את הלימון, זהו הרמב"ם, בספרי הרפואה שלו. רואים כי כבר בזמנו, הלימון היה נפוץ. וכבר דן בזה הגרשז"א לגבי דין שביעית בלימון, אם זה כמו באתרוג, מאחר שהרמב"ם במשנ"ת הזכיר רק אתרוג אעפ"י שכבר הכיר את הלימון, ואכמ"ל.

הביאו פירות מארצות המזרח הרחוק, וכן מאז שגילו את אמריקה, מצאו שם כל מיני פירות, ולכן התרבו המינים. חושבני כי ישנם לפחות ששים פירות, אשר הם מוגדרים כ'עץ', ולא כירק.

ואפילו טבק, ישנם הטוענים, כי גידולו אינו מארץ ישראל, אלא מארה"ב. אינני בטוח בכך. יכול להיות, שיש להם חוסר ידיעה. כיון שמצאתי כתוב, כי מה שנאמר אצל הגר, שהשליכה את ישמעאל, וְתִשְׁלַח אֶת הַיֶּלֶד תַּחַת אֶחָד הַשִּׁיחִים וּבְרֵאשִׁית כ"א, ט"ו, שזהו עץ הטוטון, תתן בתימנית, דהיינו מה שנעשה מעלי הטבק. מצאתי זאת בספר בכת"י. כנראה, אלה שמתעסקים במדע ובמחקר, בדקו זאת לפי הכלים שלהם. אבל ישנם הרבה דברים, שחסר להם בהם ידיעות. אם הם היו יודעים זאת מהמקורות שלנו, היו רואים כי בעצם יש מן הדברים הללו כבר היו בעבר. והפרי הזה, שולט בו הס"מ, הוא השר שלו. וזהו הטבק, ולכן היא השליכה אותו שם, כי 'מצא מין את מינו'.

מה הברכה על פאפאיה ופסיפלורה, ודין ערלה לגבי פסיפלורה.

בכל אופן, הבאתי בס"ד בשלחן ערוך המקוצר והלכות ערלה סי' קע"ב סעי' ז', את תמצית ההגדרות והכללים בעניין ההבדלים בין עץ לבין ירק. כתוב שם כך, אין לך בכל האילנות מין שזורעים את הגרעין, ויעשה פרי בתוך שנתו. לפיכך אין נוהגים איסור ערלה בכל מיני הפלפל החרוף, שהם נחשבים ירק ולא עץ. והוא הדין לפרי הנקרא "פאפאיה", שהרי

שערי יצחק – השיעור השבועי

לגבי החמוציות, מתברר כי המציאות שלהם היא כדלקמן, ומתוך ספר אסיפת חכמים קובץ י"ב עמוד נ"ח, ראשית, החמוציות הוא עץ נמוך מאוד, גבהו בין 10 ל-15 ס"מ. אבל מצד שני, זהו עץ המחזיק הרבה שנים, והפרי אינו גודל מהשרשים או מהגזע. למעשה, העץ גודל יותר לצדדים, אבל גבהו הוא לכל היותר 20 ס"מ. בנוסף, העץ מתחיל לתת פירות, רק משנה שלישית מהנטיעה והלאה, וכו'. אבל, אורך חיי העץ יכול להגיע אפילו לעשרות שנים. אם כן הנקודה היא, אם לדון אותו כירק, כיון שהעץ הוא מאד נמוך. זהו הנימוק. ואכן בעבר, פסקו לברך על כך בורא פרי האדמה. כך בשנים הראשונות, כאשר פרי זה לא היה ידוע, בפרט כאן בארץ ישראל. אמנם בארה"ב, הוא כבר היה ידוע לפני כן, אבל בא"י הוא התחיל להתפשט רק בשנים האחרונות. אולם בעבר, לפני עשרים או שלשים שנה, בקושי ידעו מה זה. פרי זה נקרא בלע"ז בשם קרנבריס [cranberries].

אבל לכאורה, אז מה אם העץ נמוך? היכן מצאנו, שישנו הבדל כזה? הרי פאפאיה, זהו עץ גדול, ובכל זאת הברכה היא 'בורא פרי האדמה'? וכי בגלל שהעץ נמוך, הברכה שלו לא תהיה 'בורא פרי העץ'? אולם, כך כתוב במשנה ברורה, ואין לכך מקור, אלא שזה מנהג.

בשו"ע [או"ח סי' ר"ג סעיף ב'] כותב הרמ"א כך, דלא מקרי עץ, אלא שמוציא עליו מעצו. אבל מה שמוציא עליו משרשיו, לא מקרי עץ. והני, כיון דכלה עצי לגמרי בחורף, והדר פרח משרשיו, מברכין עליו בורא פרי האדמה. בא המג"א [ס"ק א' ד"ה דכלה עצי] ואומר, ואם כן ה"ה בפרי שקורין ברוימבע"ר, והוא מביא עוד שמות נוספים של מיני פירות, ופרי אדום שקורין ערפרט וכו', יברך בורא פרי העץ וכו', וכן עיקר וכו'. וכן אותם שקורין בפולין יגידע"ס השחורים. ישנו מין, הידוע אצלם בשם הזה. גם החיי אדם מביא זאת [כלל נ"א, אמצע סעיף ט"ו,

הם מגדלים פרי מגרעיניהם באותה שנה שנטעום.

פרי הפאפאיה, זהו עץ אשר אינו מוזכר בחז"ל, אולם בדורות האחרונים דנו בפרי זה, כגון רבינו יוסף חיים בשו"ת רב פעלים [ח"ב או"ח סימן ל"ו], ובעוד ספרים, כיצד לדון אותו? והאם נוהג בו דין ערלה? ומה היא ברכתו? ולפי הסימנים והכללים, דנו אותו כירק. למרות שבעצם זהו עץ גדול, הגודל הרבה שנים, והפרי גודל מהענפים ולא מהשרשים, אבל כיון שהם מצאו סימן אחר, דנו אותו כירק. דהיינו, בכל העצים, כאשר זורעים מהגרעינים, אזי הפרי בא רק לאחר שנתיים או יותר. אולם דבר שזורעים אותו, והוא מוציא פרי בתוך שנתו, הרי שזהו ירקות. הדברים כבר נידונו ע"י הרדב"ז [בשו"ת ח"ג סי' תקל"א], ובעוד הרבה ספרים, אולם לא אכנס כאן לבקיאיות, כיון שלא זאת מטרת השיעור. מי שיראה, ישנם הרבה רשימות בספרים, כגון בעל הלכות קטנות, וברכ"י או"ח סי' ר"ג וי"ד סי' רצ"ד, ורבי שמואל גרמיזאן [הובא במחנה ישראל סי' נ"ד], ועוד רבים.

ובהמשך כתבתי כך, ועוד יש סימן לירק, שגזעו וענפיו חלולים. ועוד יש סימן לירק, שמשנה לשנה פרוי הולך ומתגרע, משא"כ האילן שהולך ומשתבט.

א"כ, כתובים פה שלשה כללים לירק. א' שמהגרעין יוצא הפרי בתוך שנה. ב' שהענף או הגזע, חלולים. בד"כ זה ביחד, גם הגזע וגם הענף, הם חלולים. ג' שהפרי הולך ופוחת משנה לשנה. לגבי האילן, הדבר ההיפך, כי הפרי שלו הולך ומשתבט, נהיה יותר טוב, גם מבחינת הטעם וגם מבחינת הכמות. אבל אם הוא הולך ופוחת, סימן שזהו ירק.

ממילא, לפי שלושת הכללים והסימנים הללו, איננו מחשיבים את הפסיפלורה וכיו"ב לדין ערלה, והברכה עליהם 'בורא פרי האדמה'. [וע"ע לקמן].

כי מה שגדל על העץ, אפילו שהוא פחות משלשה טפחים, ברכתו בורא פרי העץ. שהרי לא מצאנו, כי הגובה הוא הקובע. וכי בגלל שזה ירקות, הוא חייב להיות נמוך? והעץ חייב להיות גבוה? לא זאת היא הנקודה.

אלא הדבר תלוי בכך, אם הוא מתקיים משנה לשנה, והפירות גדלים מן הענפים, אזי הוא עץ. כך כותב החיי אדם, ומה שגדל על אילנות קטנות, אף שגבהן פחות משלשה טפחים, כמו "יאגדעס" השחורים, כתב המגן אברהם לברך בורא פרי העץ. אבל הוא מוסיף ואומר, והעולם נוהגין לברך בורא פרי האדמה, דלא חשיבי כ"כ פרי. לדבריו, מנהג העולם לברך על כך בורא פרי האדמה. הוא מאריך על כך ב'נשמת אדם' וסק"ז ד"ה ועל, בכדי לברר את הנקודה הזאת, וז"ל, ועל פירות הגדלים באילנות נמוכים מאד, כמו "יאגדעש" השחורים, סבור הייתי דלא נקרא אילן וכו'. אולם הוא כותב, ויפה כתב המג"א לברך על יאגדעס שחורים בורא פרי העץ, וכו', אבל כמדומה שנוהגין העולם לברך וכו', על השחורים בורא פרי האדמה. וצריך לומר הטעם, דפירי דידהו לא חשיבי כ"כ.

גם המשנ"ב מביא זאת וסק"ג ד"ה דכלה עצינו, וז"ל, ופירות שגדלין על אילנות קטנות, אף שגבהן פחות מג' טפחים, כמו יאגד"ש שחורים, דעת המג"א ועוד כמה אחרונים לברך עליהן בפה"ע, אך העולם נוהגין לברך בפה"א. ואפשר דטעמם, דלא חשיבי כ"כ פרי.

דהיינו, לא היה להם ברור, כיצד לתרץ את המנהג, כי בפועל העולם נוהג לברך בורא פרי האדמה. א"כ הם מסופקים בעניין זה. ראשית, החיי אדם בכלל הסתפק האם כך הוא המנהג. הוא כותב, כמדומה שכך המנהג. הדבר אינו ברור לו בהחלט. והמשנ"ב מביא, באופן יותר ברור, כי כך העולם נוהגים. ומה הטעם? אולי מפני שאינו נחשב כ"כ פרי. אין לזה חשיבות, כמו של פרי. דהיינו, לא מצד שהוא נמוך, אלא

שלפרי עצמו אין כ"כ ערך. כנראה בגלל עצם הדבר, שהוא גדל כ"כ קרוב לאדמה.

הרי מדוע קבעו חז"ל, לברך בורא פרי העץ, על הפירות? ובורא פרי האדמה, על ירקות? למה לכל דבר, ישנו את הברכה שלו? כיון שפירות העץ, למרות שבדיעבד אם בירך על העץ בורא פרי האדמה, יצא יד"ח, אבל השבח להקב"ה הוא יותר, כשאתה אתה מברך על הדבר את הברכה המיוחדת לו. ולכן, מברכים בורא פרי האדמה, על פירות שבד"כ אינם כ"כ חשובים. ובורא פרי העץ, על אילן שפירותיו יותר מעולים, ויש בהם יותר טעם, ומעלתו יתירה. לכן קבעו חז"ל לכך ברכה מיוחדת, לתת להקב"ה שבח יותר גדול. אבל הפירות האלה, למרות שלפי כל הכללים הם עץ, אבל במציאות אין להם חשיבות.

אולם בכל אופן, הם בעצמם מסופקים בהגדרה הזאת. אבל לא היתה להם ברירה, כיצד להסביר מדוע העולם נוהג כך.

ואכן בעל אגרות משה ואו"ח ח"א סי' פ"ה מכחיש את הדבר, וכך הוא כותב, וגם על יאגד"ש השחורים שמדינותינו, אף שהמשנ"ב כתב שהעולם נוהגין לברך בורא פרי האדמה, וכן איתא בחיי אדם, לא היה מנהג זה בכל העולם. בעל אג"מ, שמוצאו היה מליטא, ואח"כ הוא עבר לאמריקה. הורתו ולידתו וגידולו, אבות אבותיו היו ברוסיה, במדינת ליטא. ועל מקום זה, ועכ"פ בארצות הקרובות אליהם, מדברים החיי אדם והמשנ"ב, כי שם הפירות הללו היו מצויים. אבל אומר האג"מ, כי לא היה מנהג זה בכל העולם. דבהרבה מקומות, וכן בסביבותינו, היו מברכין בורא פרי העץ, כהמג"א. כך הוא מעיד, שכל הוא יודע שעשו בפועל, בירכו בורא פרי העץ, והוא הכיר את הפרי הזה. ומסקנת דבריו היא, לכן במקום שלא ידוע המנהג, יש לברך בורא פרי העץ. דהיינו, בסדר, במקום שישנו מנהג, יש לנוהגים כך על מה לסמוך. אבל הוא אומר במפורש, כי

שערי יצחק – השיעור השבועי

ואכן, בעבר פסקו לברך על כך 'בורא פרי האדמה'. כנראה מקור הפסק לכך הוא מהגרש"ז אורבאך זצ"ל. אבל טוענים, כי בשנים האחרונות, הדבר השתנה. כך ראיתי בספר אסיפת חכמים וקובץ י"ב דף נ"ח והלאה, הביאו לי צילום של כמה דפים מהספר הזה. שם מובא בשם ספר וזאת הברכה ובסופו בהערות ק"ד, הביא בשם ספר ותן ברכה דף ק"ל אות ט', שכתב כך בשם הגרש"ז אורבאך זצ"ל, שמברכין על חמוציות, בורא פרי האדמה. והם אומרים, וכן העתיקו רוב ספרי זמנינו. רובם כתבו כך, דברכתו בורא פרי האדמה.

אבל מצד שני, הם טוענים כי המציאות השתנתה. אין ספק דכשנשאל הגרש"ז זצ"ל, זה היה לפחות לפני כעשרים שנה או יותר, אולי 30 שנה, ומי שמע אז מחמוציות. בקושי שמעו על זה. רק לפני כשש שבע שנים, התחילו לשמוע כאן בארץ ישראל מחמוציות. ובתקופה ההיא, זה לא היה פרי חשוב, דפשוט לא שמעו וכמעט לא ידעו מזה. (אע"פ שבארדה"ב, כבר גם אז זה היה פרי נפוץ). ומסתבר, דלכן פסק כן הגרש"ז זצ"ל. אולם כהיום, דנמכרים מזה כמויות גדולות מאוד, נראה דגם הגרש"ז זצ"ל היה פוסק דברכתו בורא פרי העץ. ולכן נראה להם, כי הברכה עליהם צריכה להיות 'בורא פרי העץ'. והם כותבים כך, בארדה"ב ובסין יש כמה וכמה מפעלים שמעבדים חמוציות, ונמכרים שם עשרות אלפי טונות בשנה, וכן כאן בא"י הפרי מאוד מבוקש, ומייבאים לא"י בסביבות אלף טון בשנה, בערך, ואם כן בודאי הוא נקרא פרי חשוב מאוד. ע"כ נראה, דלכו"ע (גם להחיי אדם והמ"ב), הברכה היא בפה"ע. כך הנטייה שלהם, לברך על החמוציות 'בורא פרי העץ'.

אותו הדבר, כתב לי אחד מידידנו יצ"ו, אשר גם הוא בירר את הנושא הזה, הוא מביא מכמה ספרים שדנו בכך, והביא את ספר ישא יוסף, זהו שו"ת של הרה"ג יוסף אפרתי שליט"א,

ישנם מקומות, שהמנהג הוא ההיפך. א"כ, מה יעשו המקומות, שאין להם מנהג? לפי ההלכה, הדין הוא לברך 'בורא פרי העץ'. שהרי בקושי אתה מצליח ליישב, את מנהג העולם. וכן כשיש ספק, אם גדלים על אילנות פחותים מג' טפחים או גבוהין, יש לברך בכ"מ בפה"ע.

מאידך בשו"ע הגר"ז [בסימן ר"ג] כתוב כך, מיני תותים הגדלים באילן גמור, אם הם פירות חשובים, כגון מין שקורין בפולין יאגידע"ס השחורים, מברך עליהם בורא פרי העץ. הגר"ז גם כן כותב כפי שכתב המג"א.

ולכאורה, הדבר נראה קצת, כסתירה במציאות. שהרי הוא אומר, כי אלו פירות חשובים, הוא מציין את הפרי הזה, והוא אומר שזה פירות חשובים. הפוך מהחיי אדם ומהמשנ"ב. א"כ מה הנקודה פה? הרי אי אפשר שתהיה מחלוקת במציאות? אבל כנראה, שזה חשוב, ולא חשוב. דהיינו, הרי על פירות סרק, מברכים 'שהכל נהיה בדברו'. פירות סרק היינו, אילנות שבניאדם לא מגדלים אותם, כיון שאין להם ערך, ולא שווה לגדל אותם. אבל ישנם אנשים, אשר אוכלים אותם, כיון שסוף סוף יש להם קצת טעם. האדם שאוכל אותם, אינו מברך 'בורא פרי העץ', על אף שלכאורה זהו עץ, כיון שהפרי אינו כ"כ חשוב. והראיה, שבני אדם אינם רוצים לגדלם. לכן, הברכה שלהם נחתא דרגא, והוא מברך 'שהכל', דהיינו את הברכה הכללית.

א"כ, הפירות יאגידע"ס הללו, אמנם הם יותר חשובים מאילנות סרק, והראיה שנוטעים אותם. אבל יחסית לפירות האחרים, אינם חשובים. לכן הוא אומר, כי הם פירות חשובים, והוא מחשיב אותם כ'בורא פרי העץ'. אולם לדעת המשנ"ב והחיי אדם, פירות אלו אינם חשובים, הכוונה ביחס לפירות האחרים, וממילא זה נחת דרגא. לכן החילוק ביניהם כאן הוא, כיצד להתיחס אליהם.

אשר דן בנושא. הוא כתב לי כך, צמח החמוצית, מבנהו כמו עץ עם גזע, הענפים שלו דקים וקשוחים. נמוך מאד, כ-10 ס"מ, אשר חי במשך שנים רבות, ומניב פירות רק אחרי כמה שנים מעת הזריעה. ע"כ. הרי שיש לו כל סימני אילן.

לאור הדברים האלה כתב הגרש"ז אורבך, במקום שנהגו לברך אדמה, פסק המשנ"ב שיברך בפה"א. א"כ באנו לשאלה של יאגידע"ס הללו, וכן החמוציות, זאת בדיוק אותה השאלה, ומצד הדין ברכת 'בורא פרי העץ'. אולם למי שיש את המנהג הזה, שהמשנ"ב מדבר עליו, א"כ שיברך 'בורא פרי האדמה'. כיום מספק, יש לברך בורא פרי האדמה. ובדיעבד אם בירך עץ, יצא.

מאידך, הוא מביא את שו"ת ישא יוסף נח"ב סי' נ"ז, אשר כותב, מכיון שעכשיו מגדלים את זה היום לאלפים ולרבבות, ודאי שחשיבי פרי, ומסתבר שאפילו לדעת המשנ"ב, הברכה שלו בורא פרי העץ. המשנ"ב דיבר על פרי שאינו חשוב, אבל אם זהו פרי חשוב, שמוכרים אותו בכמויות עצומות כאלה, א"כ ברכתו בורא פרי העץ. והוא מוסיף, הרי האג"מ כתב, דבמקום שאין מנהג ידוע, יש לברך עץ. ויש עוד סיבה, שאפשר להוסיף דברי שו"ת צמח צדק באו"ח סי' כ"ז, דפרי שעיקר דינו לברך עליו עץ, אלא שהפרי הוא קטן ומתוך כך ברכתו אדמה, פשיטא ופשיטא שאם בירך עץ יצא, דהא באמת הוא פרי עץ. הכי נמי ומק"ו שדין הפרי הזה ממש עץ, אלא שהיה מנהג לברך אדמה, דאם בירך ב"פ העץ יצא בפשיטות, והכא שיש לנו כמה סניפים נברך עליו עץ לכתחילה. עד כאן דברי ידידנו הי"ו, ויישר כוחו.

ואכן הדבר נכון ופשוט. כי גם מי שאומר לברך על כך 'בורא פרי האדמה', הוא לא עקר ממנו את ברכת 'בורא פרי העץ', ואפילו לפי המשנ"ב ולפי מנהגם, אם בירך עליו העץ, יצא יד"ח בדיעבד, כיון שסוף סוף זהו עץ. רק

שבזמננו, הם טוענים, כי לכתחילה צריך לברך על כך 'בורא פרי העץ'.

הדבר שאינו ברור לי בכל העניין הזה, זאת ההסתכלות שלהם, מה שבזמננו פרי זה נקרא חשוב. אינני יודע, מה נקרא פרי חשוב, ולמה, וכיצד להגדיר זאת. הדבר אינו כ"כ פשוט. בסדר, הם אומרים כי מביאים אלף טון בשנה, אבל 'מה דמות יערוך', חמוצית לאגס או לתפודעץ, וכבר אינני מדבר על אתרוג, ועל 'גפן ותאנה ורימון?' וכי זה נקרא פרי חשוב?

נראה לי, כי החשיבות של החמוציות, בודאי שאינה מבחינת הטעם. אלא שהאנשים בשנים האחרונות, לוקחים זאת בגלל שאומרים כי יש בהם טעמים בריאותיים, לצרכי רפואה. ורק זאת היא הנקודה בחשיבותם. אומרים, כי יש בפרי זה, חמרים נוגדי חימצון, והדבר טוב לדם, ומועיל לפטריות. לכן אנשים לוקחים זאת. אומרים להם, תאכלו כל יום כף חמוציות, והדבר מועיל גם לפטריות שבאצבעות הידיים ואפילו הרגליים. אבל בעצם, זה לאו דוקא הפרי הזה, אלא כל פרי שהוא אדום, כגון רימון ודובדבן, וכדומה, הוא טוב נגד פטריות. לכן מסתברא לענ"ד, כי החשיבות של פרי חמוצית אינה מפני שאוהבים זאת, ושהאנשים רוצים אותו, אלא שהם מבינים כי הדבר טוב ומועיל מבחינה רפואית. אבל א"א להשוות זאת, לפירות האחרים.

לכן אני אומר, כי הדבר אינו כ"כ פשוט, לבוא ולהגיד דלכולי עלמא כיום תהיה הברכה שלו 'בורא פרי העץ' לכתחילה.

אבל מאידך, בדקתי זאת, לדידן. רציתי לראות, מה אומרים על כך חכמי תימן וחכמי ספרד. הרי כל הפירות האלה, יגידע"ש ודומיהם, באים מארצות אשכנז, מאירופה, מרוסיה ופולין. א"כ האשכנזים כותבים, כי מצד הדין, הברכה 'בורא פרי העץ', אבל המנהג לברך 'בורא פרי האדמה'. אבל יש לעיין, מה

שערי יצחק – השיעור השבועי

הפירות הללו, והרי הוא היה בבגדאד ואח"כ בירושלם עיקו"ת, לכן הוא העתיק בשתיקה את מה שכתבו הפוסקים האשכנזים, והמשיך בדרכו.

במלים אחרות יוצא, כי כך היא ההלכה גם לדידן, דהיינו לפי חכמי תימן וספרד. וזוהי בעצם שאלה כללית, על כל דבר שלא היה מצוי אצלנו, ואילו במקומות האחרים הוא היה מצוי, האם המנהג שהיה באותם המקומות, קובע גם כלפינו? בפשטות נראה שלא. אבל בסופו של דבר מתברר, כי גם אצלם, מנהג זה אינו פשוט ומוסכם. לכן לדידן, בודאי כי פשוט יותר לברך 'בורא פרי העץ' על החמוציות, וכך העיקר לדינא.

לגבי הפסיפלורה, הבעיא יותר מסובכת. אינני צריך להאריך כ"כ בעניין זה, כיון שבזמן האחרון, ידידנו הרה"ג אורן צדוק שליט"א, מרבני בית ההוראה 'פעולת צדיק' בקרית ספר, פירסם מאמר על עניין זה, בעלון 'פעולת צדיק' [עלון מס' 60, כסלו התשע"ד], ואפשר לראות זאת שם. מובאים שם כל השיטות, והמסקנא כי הברכה היא 'בורא פרי האדמה', ולא נוהג בכך דין ערלה.

אולם התעוררתי שוב לנושא זה, כיון שהרה"ג נתנאל עומסי שליט"א, שגם הוא מרבני בית ההוראה 'פעולת צדיק' בקרית ספר, שלח לי חומר נוסף בעניין זה, ואחרי עיון חוזר חושבני כי אולי ישנה איזו נקודה, שעדיין צריכה עיון בנושא הזה, אולי יותר מבחינה מציאותית, ואסביר כעת מה היא הנקודה.

הרי בעצם, כאשר דנים על הפסיפלורה, האם הוא עץ או שהוא ירק, צריכים לדעת כי הנפק"מ היא לאו דוקא לגבי דין ערלה, או לגבי ברכת 'בורא פרי העץ', אלא שיש בכך גם נפק"מ לדיני כלאי הכרם. הרי כידוע, את הירקות צריכים להרחיק מן הגפן, שיעור ששה טפחים. ומן הכרם, צריך להרחיק שיעור ארבע

כותבים על כך, הפוסקים שלנו. פתחתי את השת"ז, והנה הוא התעלם בכלל מכל העניין הזה, ולא הביא זאת. כי בשביל מה שיביא את הפירות של המג"א? הוא לא העלה זאת בכלל, כי לא הכירו את הדבר, וממילא אין טעם שיעתיק זאת. אם כן, נשארה לנו ההלכה, שברכתם 'בורא פרי העץ'.

שאלה מהקהל: אולי זה דומה ל'דום – דאום'? תשובת מרן שליט"א: ה'דום – דאום' הוא עץ סרק. אמנם בתימן 'העולם' בירכו עליו 'העץ', ויש להם על מה שיסמוכו, ובמקום מנהג אין אומרים סב"ל. אבל מהרי"ץ אומר שברכתו 'שהכל', וכן עיקר במקום שאין מנהג. שאלה מהקהל: אבל אם יגדלו עכשיו מבחינה מסחרית?

תשובת מרן שליט"א: זהו משהו אחר, יכול להיות כי אכן הוא יהיה חשוב.

שאלה מהקהל: מה לגבי ה'עינב'? תשובת מרן שליט"א: כל דבר, צריך לדון לגופו. האם הוא עץ סרק, או שלא? ואכן ענאב הוא עץ סרק. שמו אינו עינב, אלא עינאב. כי עינב, אלו הם הענבים בלשה"ק. כמ"ש וְדָם עֵינָב תִּשְׁתֶּה חֶמֶר וְדָבְרִים ל"ב, י"ד. ענאב, זה שם פרי אחר לגמרי, שנקרא כן בערבית. [תסתכל בחלק הדקדוק, ישנו דגש באות נו"ן. זאת הוספתי בלשון מליצה]. שלא יחליפו ויתבלבלו. [פרי הענאב, הוא מעין זית מאורך, צבעו ירוק, וכשהוא בשל נהיה אדום. מתוק, וגרעין בתוכו. העץ גדל ישר, כמו עצים רבים, לא כמו ענבים שמתפרסים לצדדים].

הכף החיים [סימן ר"ג ס"ק ח] שהוא ספרדי, מעתיק את הפוסקים בעניין זה, וכן את דברי המג"א. הוא כותב כך, וכן על מה שכתב המג"א, שעל יאגידע"ש השחורים, לברך בורא פרי העץ, כתב חיי אדם [כלל נ"א אות ט'], דהעולם נוהגין לברך בפה"א, דלא חשיבי כ"כ פרי יעו"ש. דהיינו, גם כף החיים בעצמו, לא היה לו מה להגיד בעניין זה, כיון שהוא לא הכיר את

אמות. כרם היינו, 'שניים זה כנגד זה ואחד יוצא זנב'. וגפן היינו, גפן יחידי. א"כ, אם עץ הפסיפלורה הוא ירק, אזי צריך שתהיה הרחקה ממש. כמרכן ישנה נפק"מ, לגבי מעשר, מתי ראש השנה שלו? וכמרכן ישנה נפק"מ, לעניין איסור ספיחים, בשנת השמיטה שתבוא עלינו לטובה. א"כ צריכים לדעת, כיצד להגדיר אותה?

לפי שלשת הכללים שאמרנו מקודם, פשוט שהברכה על הפסיפלורה היא 'בורא פרי האדמה', ושלא נוהג בה דין ערלה, כיון שהתברר כי הגרעין שלה עושה פרי בתוך שנה. וכן לגבי הפרטים הנוספים, גם עץ הפסיפלורה, הוא חלול. אמנם אין החלל גדול, כמו בעץ הפאפיה, אבל יש לו חלל קטן. אותו הדבר, לגבי ה'ביסבאס', דהיינו הפלפל החריף, גם לו ישנו חלל, ולכן ברכתו בפה"א, וכן שהפרי הולך ומתמעט, ולאחר כמה שנים כבר אינו מחזיק, א"כ לא יכול להיות שנוהג בו דין ערלה. שהרי התורה אמרה **שְׁלֹשׁ שָׁנִים יְהִי לָכֶם עֵרְלִים וַיִּקְרָא י"ט, כ"ג, ואם שלש שנים אסור לאכלו, א"כ יוצא שישנו פרי האסור באכילה, ולא מצאנו כי ישנו פרי האסור באכילה. לכן, אם נאמר שיש בו דין ערלה, הרי אין מציאות שהפרי הזה יאכל. על כרחך, שהוא נחשב כירק. אותו הדבר לגבי העניין הנוסף, שהוא מגדל את הפרי מהגרעין וכו', וכבר כתבנו על כך בשו"ת עולת יצחק (ח"ב סימן רכ"א). בכל אופן יוצא, כי לשיטתנו הדבר פשוט, שהוא נחשב כירק. גם אם נגיד, שהחלל אינו נחשב כ"כ חלל, כיון שהוא חלל דק, אבל בספר חלקת השדה הוכיח הרב רווח שליט"א (בסימן י"ז), כי אפילו חלל קטן, נחשב חלל. ומבחינת התנאים האחרים, פשוט שהדבר כך.**

אולם הנקודה הנוספת, מה שבכל זאת אינו ברור בנושא זה, מה יהיה לפי שיטת החזו"א, האומר כי לא מספיק כלל זה, של מוציא פרי מהגרעין תוך שנתו, אלא אם כן אין קיום לפרי, דהיינו שאינו מתקיים יותר משלוש שנים. אולם

הפסיפלורה, אמנם מורידים אותו אחרי כמה שנים, אבל התברר כי מה שמורידים אותו, אינו מצד הפרי בעצמו, אלא מסיבות אחרות. זאת הנקודה שאינה ברורה כ"כ. כלומר, מורידים את הפסיפלורה, בגלל כל מיני מחלות שבאים לעץ, או בגלל תנאי הגידול שלו. אבל מצד עצמו, הוא יכול לחיות הרבה שנים, אולי עשר או חמש עשרה שנה. א"כ מה שהוא מתמעט, זהו רק בגלל שלא מגדלים אותו בצורה הנכונה. שלח לי ידידנו הרב עומיס שליט"א, מאמר שהתפרסם בקובץ 'התורה והארץ' וחלק ה' עמ' 144, שם כתוב כי שיח זה יכול לחיות מספר רב של שנים. אבל מקובל אצל המגדלים, לחדש את הגידול אחרי שלוש שנים, בגלל שהיבול פוחת והולך. אבל זה לא נובע מתכונות הצמח, אלא משיטות הגידול והטיפול בו. דהיינו, הוא צריך הרבה שמש. אבל אם יטפלו בו בצורה הנכונה, שיהיה עליו מספיק שמש, אין שום סיבה שהיבול יפחת. זאת הסיבה האחת. שנית, יש כל מיני מחלות, וירוסים, שגורמים לו שהוא מת. לכן אחרי שנים שלושה יבולים, רגילים לעקור את המטעים. יוצא א"כ, כי מצד עצמו הוא אכן יכול לחיות הרבה שנים. אמנם במציאות, הוא לא חי הרבה שנים, מהסיבות הנ"ל. אבל אם תטפל בו בצורה הנכונה, הוא אכן יכול לחיות. ממילא כבר ישנה שאלה, כיצד לדון זאת. אולם כבר אמרתי לכם, כי בספר חלקת השדה כתב, ולשיטתנו בודאי שהדבר נכון ופשוט, כי אם מקבלים את הכלל של גרעין הנותן פרי בתוך שנה, אזי הוא כירק.

אולם השאלה היא, כי לדעת החזו"א, כפי שמובאת כאן בקובץ התורה והארץ, שהפיחות ביבול, צריך להיות אחד מתכונות הצמח. אך אם פיחות זה נובע מסיבות צדדיות, כגון תנאי גידול שאינם מתאימים, אזי ודאי שאין זו תכונה בצמח המגדירתו כירק. דהיינו בארץ ישראל, שאין את הסיבה של מחלות וכדו'. התברר שגם בחו"ל, ישנה הפחתה ביבול עד כדי תמותה, אך גם שם הסיבות לכך הן סיבות

שלו, ואפילו ניכר צורתו רק במעט, ברכתו נשארת כפי שהיא.

מהרי"ץ מדבר על ה'מדקוק', שהוקנים טוחנים אותו עד אשר דק, ובכל זאת ניכר צורתו קצת. לכן לגבי ה'לדר', כפי שרואים, זהו עצמו כמו פרי המשמש, ניכר שזאת המהות שלו. רק ששאלנו והתברר, כי הדבר נעשה ע"י שטוחנים את המשמשים, ובסוף עושים מזה את הפרי. אולם אם הוא היה במשך כל הזמן במצב הזה, דהיינו שלא שהשתנה טעמו וריחו, זוהיה כלא היה, אזי מצבו לא השתנה. כמו לגבי הבמבה, שישנה בעיא אחרת, כי השתנה המצב בכלל, והוא איבד את טעמו וריחו העיקרי. כנראה שלגבי ה'לדר', אם המציאות היא כך, אזי פשוט לדעתנו שנשארת ברכתו בפה"ע, כיון שאפשר להכיר שזה משמש.

ביתר ביאור נסביר, כי לפי שיטתנו אין הבדל בין אם נעשה ה'לדר' ע"י שלקחו פירות משמש שלמים, הוציאו את גרעיניהם ושמו עליהם מכבש ללחץ ולרדד אותם, לבין אם יישו טחנו וריסקו אותם ואח"כ רידדו תחת מכבש. ר"ל שאפי' אם ריסקו אותם, מ"מ נשארת ברכתם העיקרית בורא פרי העץ, ולא שהכל. ווע"ע מה שכתבו בזה, בס' מועדים לשמחה דף רפ"ב אות י"א, ופסקי תשובות כרך שני סי' ר"ב אות ט"ז דף תרצ"א ע"ב, וברכות אליהו דף ת"י, ובשאר ספרים].

צריך לדעת, הכלל של 'ניכר צורתו', זה אינו שצריך להבין ולנחש לפי הפרי, לדעת שזהו הפרי. למשל, אם תחתוך מעט מתוך תפוח עץ, ותשאל אותי, מה זה? האם זה תפוח"ע, או אגס? אני לא אדע. אבל אין צורך שאבין לפי מראה הפרי, מה הוא. נניח שמישהו יקח מתוך האתרוג את חלקו הפנימי, ויגיד לי, תסתכל, ניכר צורתו, או שלא? אינני יודע. אבל אני אטעם, אדע מה זה, האם זהו אתרוג או תפוח"ע. אתה אומר לי שזהו אתרוג, ואני מסתכל ורואה, כי מתאים שהוא יהיה אתרוג, א"כ זהו סימן.

צדדיות, כגון וירוסים מחלות וכדו'. דהיינו, גם בחו"ל הוא היה יכול לגדול יותר.

זאת נקודה הצריכה עיון, אליבא דשיטת החזו"א, שהקובע הוא, כמה שנים העץ מתקיים. על טענה זו, לא ראיתי תשובה ברורה בספר חלקת השדה. אבל אם נקבל את הכלל של הרדב"ז, של מביא פרי בתוך שנתו, אזי אין הכי נמי.

במלים אחרות יוצא, כי מעיקר הדין, לא נוהג בו דין ערלה, וברכתו 'בורא פרי האדמה'. ואולי לכו"ע ברכתו בפה"א, מן הספק. אבל מצד ערלה, אליבא דהחזו"א, מי שיחמיר תבוא עליו ברכה.

שאלה מהקהל: מי שמגדל אותו בגינה, בתוך שיח לגדר בו?

תשובת מרן שליט"א: פשוט שאין דין ערלה. כי אם לא נוטעים אותו לצורך מסחר, ולצורך אכילה, אלא בשביל גדר, בודאי שאין בו דין ערלה, כפי ששנינו, הנוטע לסיג ולקורות, פטור מן הערלה [ערלה א, א].

שאלה מהקהל: ואם הוא גם לאכילה וגם לגדר? תשובת מרן שליט"א: כיון שהוא גם לאכילה, חייב. [ועי' דרך אמונה על הרמב"ם פ"י ממעשר שני אות י"א]. לכן אני אומר, כי המציאות צריכה עיון. משום שלפי דבריהם, הוא מסוגל לחיות הרבה שנים, אם תטפל בו בצורה הנכונה.

השלמה בעניין הברכה על ה'לדר' (משמש טחון) וכדורי פלאפל.

ברצוני להזכיר בקיצור, עוד דבר אחד. בדף שפירסמנו זה מקרוב ממש [מצורף כאן בסוף החוברת] בעניין הברכות, כתבנו לגבי ה'לדר' העשוי ממשמש, כי ברכתו 'בורא פרי העץ'. דיברנו בעיקר לפי שיטת מהרי"ץ זיע"א בשו"ת פעו"צ, האומר כי דבר שעדיין נשארה לו מצורת הפרי, שאינו השתנה לגמרי מהמקור

דהיינו, אינני צריך להבין לבד, מתוך הפרי, שיגיד לי זאת. אלא שאני יודע מה זה, ואני מקשר אותו עם המקור שלו, אז זה נחשב שעדיין ניכר צורתו, לפחות קצת.

לכן אפילו לגבי כדורי פלאפל, אנחנו אומרים שהברכה עליהם היא 'בורא פרי האדמה'. בגלל שאפילו אם לא תדע שזה עשוי מחומוס שפוררוהו לחלקים קטנטנים, אבל אחרי שאתה יודע שזה מחומוס, אמרו לך שזה מחומוס, ואתה מסתכל ורואה כי אכן זה דומה, הוא לא איבד את הצורה שלו, אזי נשארה ברכתו בורא פרי האדמה.

שאלה מהקהל: מה הדין אם שינו את צבעו? ישנם היום רבים, העושים שינויי צבעים? תשובת מרן שליט"א: אם ישנו שינוי צבע, יכול להיות כי עדיף לברך על כך 'שהכל'. שאלה מהקהל: מה לגבי אם השתנה צבעו, כגון אננס ירוק?

תשובת מרן שליט"א: אם אינך מקשר זאת למקור, הוא הדין. אבל חושבני כי באננס ירוק, זה רק שינוי צבע, ואפשר לדעת לפי מהות הפרי ומראהו, שזהו אננס. שאלה מהקהל: אבל עושים אותו בצורת עלים, נתנו לו צורה אחרת בכלל?

תשובת מרן שליט"א: אם אינך רואה שהוא דומה למקור, והוא איבד בכלל את כל מהותו הראשונה, אזי אה"נ, ברכתו תהיה 'שהכל'.

שאלה מהקהל: אבל בפלאפל, מערבבים זאת עם כל מיני תבלין?

תשובת מרן שליט"א: נכון, אבל החומוס, שברכתו בפה"א, הוא העיקר. החומוס בודאי מורגש, כי אינו נטחן עד הסוף, ואפשר להבחין שזהו חומוס.

שאלה מהקהל [מסוף השיעור]: מה הברכה על במבה?

תשובת מרן שליט"א: עדיף לברך 'שהכל'. ואם יפטור זאת במאכלים אחרים, יותר טוב. דהיינו,

אם אפשר שיקדים לברך תחילה על דברים שברכתם בודאי אחד האדמה ואחד שהכל, לצאת ידי חובת כל הדעות, תבוא עליו ברכת טוב.

ביאור נפלא בעניין מעלת יוסף הצדיק, ומה הפירוש "לעשות צרכיו נכנס", מדוע הוא נחשב צדיק יסוד עולם.

ישנה שאלה גדולה, שעלינו לעמוד עליה ולהבינה. כידוע, כתוב בספרים כי צריכים לנצל את ימי השובבי"ם, שלא יעברו עלינו סתם, ובפרט בשנה מעוברת. הימים הקדושים האלה, אשר בהם 'בת קול מכרזת ואומרת, שובו בָּנִים שׁוֹבְבִים [ירמיהו ג', י"ד], נשארו לפנינו את 'משפטים', 'תרומה', 'תצוה', ולכן כדאי שנתבונן בעניין יוסף הצדיק.

ידוע ומפורסם מה שאומרת הגמ' במסכת סוטה ודף לו ע"ב, על הפסוק וַיְהִי בַּיּוֹם הַזֶּה וַיָּבֵא הַבַּיִתָּה לַעֲשׂוֹת מְלֹאכְתּוֹ [בראשית ל"ט, י"א], אמר רבי יוחנן, מלמד ששניהם לדבר עבירה נתכוונו. זיבוא הביתה לעשות מלאכתו רב ושמואל, חד אמר לעשות מלאכתו ממש, וחד אמר לעשות צרכיו נכנס. אליבא דחד מן האמוראים, גדולי ישראל, היינו 'מלאכתו ממש'. כמו שהתרגום אומר, לְמַבְדֵּק בְּכַתְּבֵי חֲשֻׁבְנִיה, כלומר עבודות הבית, שהוא היה משרת. אבל לפי המאן דאמר השני, הוא התכוון ח"ו לדבר עבירה. וַאֲיֵן אִישׁ מֵאַנְשֵׁי הַבַּיִת שֶׁם בְּבֵית [שם], אפשר בית גדול כביתו של-אותו רשע, לא היה בו איש? תנא דבי רבי ישמעאל, אותו היום, יום חגם היה. והלכו כולן לבית עבודה זרה שלהם. והיא אמרה להן, חולה היא. אמרה, אין לה יום שנזקק לה יוסף, כיום הזה. וַתִּתְּפֹשֶׁהוּ בְּבִגְדוֹ לְאֹמֶר וְגו' [שם, י"ב]. באותה שעה, באתה דיוקנו של-אביו, ונראתה לו בחלון. אמר לו, יוסף עתידין אחיך שיכתבו על אבני איפוד, ואתה ביניהם. רצונך שימחה שמך מביניהם, ותיקרא רועה זונות, דכתיב וְרָעָה זֹנוֹת יֶאֱבֹד הוּן [משלי כ"ט, ג']. מיד, וַתִּשָּׁב בְּאֵיתָן קִשְׁתּוֹ [בראשית מ"ט, כ"ד] וכו'.

שערי יצחק – השיעור השבועי

שהיא עשתה מעשה נועז, אבל ברור שהדבר נבע מצידקות, וכוונתה היתה לשם שמים. אמנם, איננו מבינים לנכון את כל העניין הזה, ואסור לנו לקחת את הדברים כפשוטם, ויש בזה דברים נוספים על-פי הסוד. אבל בכל אופן זאת ה'שורה התחתונה', שהיא היתה צדקת. אבל, גם אשת פוטיפור, התכוונה לשם שמים. שראתה באצטרולוגין שלה, שעתידה להעמיד בנים ממנו, ואינה יודעת אם ממנה אם מבתה. היא טעתה, היא חשבה כי הדבר יהיה ממנה, ולא מבתה. זהו מאמר אחד בחז"ל.

ישנו מאמר נוסף, על הפסוק, וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה חָטְאוּ מִשְׁקָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְהָאִפֶּה לְאֹדְנֵיהֶם לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם [בראשית מ', א']. מה העניין הזה, שלאחר ששמו את יוסף בבית הסוהר, פתאום נכנסו גם שר האופים ושר המשקים לבית הסוהר? אומרים חז"ל [ומובא ברש"י בראשית מ', א'], לפי שהרגילה אותה ארורה את הצדיק בפי כולם, לדבר בו בגנותו, הביא להם הקב"ה סורחנם של אלו, שיפנו אליהם ולא אליו. אותה הארורה, הוציאה על יוסף שם רע, וכל האנשים דיברו עליו. לכן הקב"ה עשה איתו חסד, בכדי שיפסיקו לדבר על יוסף הצדיק, והביא להם להתעסק בנושא אחר. עכשיו דיברו על שר המשקים ושר האופים, כעת ישנה פרשה אחרת, וממילא הפסיקו לדבר על יוסף.

אלו שני מאמרי חז"ל, אשר לכאורה נראה כי הם סותרים האחד את השני. אולי היינו אומרים, כי אלו שתי דעות. למד"א אחד, כי היא התכוונה לשם שמים. ולמד"א השני, היא היתה ארורה. אבל מאידך, הרי רש"י בפירושו לתורה מביא, גם את הרישא וגם את הסיפא. א"כ צריכים להבין, האם אשת פוטיפור, עשתה לשם שמים, או שהיתה ארורה? כיצד מסתדרים שני הדברים הללו?

השאלה שחייבים לבררה, הרי מפורסם וידוע בכל הספרים, כי יוסף הצדיק נחשב, ראש וראשון לצדיקים. אולם לכאורה, הדבר תלוי במחלוקת הזאת. אכן למאן דאמר 'לעשות מלאכתו' ממש, אזי הדבר נכון. אבל למאן דאמר 'לעשות צרכיו נכנס', א"כ הוא לא כ"כ צדיק, כפי שאנחנו היינו חושבים ח"ו. הרי מי הציל אותו? באה דמות דיוקנו של אביו, נעשה נס, והוא ניצל מן החטא. נו, זה נקרא יוסף 'הצדיק'? אם האדם רצה לעשות עבירה, ופתאום נהיתה רעידת אדמה, והוא לא עשה את העבירה, בשביל כך נאמר שהוא צדיק, כיון שלא יכל לעשות זאת? הרי הדבר קרה, בגלל שהקב"ה שינה את הטבע, נעשה נס והוא לא יכל לעשות את העבירה? בסדר, אמנם הוא לא עשה, אבל זה נקרא שהוא צדיק? צריכים להבין זאת. הרי יוסף הצדיק, נחשב ראש וראשון לנוטרי ברית-קודש, צדיק יסוד עולם. איך מבינים את העניין הזה, שהוא לא חזר בו מעצמו, אלא אביו הציל אותו, דמות יעקב אבינו?

ישנם כמה תירוצים לשאלה זאת. וישנם תירוצים אחרים שאינם נראים לי כלל, כי חושבני שהם מקטינים את הדרגא של יוסף הצדיק. לכן אומר בהתחלה את התירוץ שנראה לי כתירוץ המתיישב על הלב, שהוא התירוץ העיקרי המוסכם לדעת הרבה מגדולי ישראל.

רש"י אומר על הפסוק וַיֹּסֶף הוֹרֵד מִצְרַיִם וְבְרֵאשִׁית ל"ט, א"ל, כדי לסמוך מעשה אשתו של פוטיפור, למעשה תמר. הרי אחרי מעשה תמר עם יהודה, כתוב כי נולדו זרח ופרץ, ואח"כ כתוב וַיֹּסֶף הוֹרֵד מִצְרַיִם. א"כ, למה נסמכה מעשה אשת פוטיפור, למעשה תמר? לומר לך, מה זו לשם שמים, אף זו לשם שמים. תמר, בודאי שהיתה צדקת. הרי אנחנו משבחים אותה במגילת רות, וַיְהִי בֵיתָךְ כְּבֵית פְּרִיעַ אֲשֶׁר יִלְדָה תָמָר לַיהוּדָה [רות ד', י"ב]. לגבי תמר, אין לנו שום ספק, שהיא היתה צדקת. למרות

התשובה היא, כי אמנם הדבר התחיל לשם שמים, אבל אתם יודעים, הכלל הוא, כי יצר הטוב אומר לאדם לעשות מצוה, רק פעם אחת. אך יצר הרע, בא אליו בכל יום ויום, אינו מוותר לבן אדם. אבל יצר הטוב, רק פעם אחת אומר לאדם לעשות מצוה, ולא יותר. א"כ אשת פוטיפר, במקור כוונתה היתה לשם שמים, אבל אח"כ, הדבר כבר לא היה לש"ש. לכן נאמר, וַיְהִי כַדְבָּרָה אֶל יוֹסֵף יוֹם יוֹם וְלֹא שָׁמַע וְגו' ובראשית ל"ט, י"ז. הרי היא ראתה זאת באצטרולוגין שלה, מעין מה שנקרא כיום אסטרוולוגיה, דהיינו חכמת הכוכבים, ואכן היא ראתה נכון. גם אצטגניני פרעה ראו נכון, אולם הם ראו נכון, ולא נכון. כלומר, הם ראו כי מושיען של ישראל לוקה במים, והם חשבו שישליכו אותו ליאור. אולם בסוף, הוא לקה במי מריבה. א"כ, האסטרוולוגיה טועה. אולם גם יוסף ראה כן באסטרוולוגיה, שעתיד לצאת מהם מנשה ואפרים. ויתירה מכך, הפלא היותר גדול, כי מתמר יצא משיח בן דוד. כל מלכות בית ישראל, יצאה מזרח ומפרץ. ומיוסף עתיד לצאת, משיח בן יוסף, שהוא ממנשה ואפרים. ויוסף רואה, כי הארורה הזאת מדברת עמו ומפתה אותו יום יום. א"כ רבש"ע, מה קורה פה? אולי אכן היא צודקת? אולי יש בכך מצוה? אמנם יש בכך עבירה של אשת איש, אבל לפעמים ישנו עניין, שדבר טוב יבוא לעולם, דוקא ע"י עבירה, כפי שהיה אצל יהודה ותמר. הרי כתוב בספרים הקדושים, לגבי אברהם אבינו, שאביו תרח היה רשע גדול, למה נקרא שמו תרח? שהרתיח את כעסו של הקב"ה ועיין רעיא מהימנא פרשת בהר דף קיא ע"ב, הרי הוא היה עובד ע"ז והיה במצבים שפלים מאד, שלא נפרט כעת. ובכל זאת, נשמתו של אברהם אבינו ירדה לעולם דוקא בטומאה, ומאבא רשע גמור. והסיבה היא, כפי שכתוב בספרים הקדושים, כיון שבנשמות גדולות, המקטרגים אינם נותנים להורידם לעולם, לכן הקב"ה מתחכם ומערים עליהם, ומביאם בדרך מטונפת, וממילא המקטרגים אומרים, כי מכך

לא יצא כלום, לא יכול להיות שיצא מכך אברהם אבינו, ולכן הם לא מתייחסים לכך.

אותו הדבר, לגבי המעשה של בועז ורות, שם נאמר וַיְהִי בַחֲצֵי הַלַּיְלָה וַיִּחַרְד הָאִישׁ וַיִּלְפַּת וְהִנֵּה אִשָּׁה שֹׁכֶבֶת מְרַגְלָתוֹ (רות ג', ח"ז). מי אמר שהיא בכלל יהודיה? הרי אח"כ היה הויכוח, של 'מואבי ולא מואבית'. הרי אפילו בזמן שאול, נאמר בַּן מִי זֶה הַנֶּעֱר [שמואל א' י"ז, נ"ה], תבדוק מי הנער הזה, והתחילו להתוכח שהוא בן מואבית, ונאמר לֹא יָבֵא עַמּוֹנִי וּמוֹאָבִי (דברים כ"ג, ד"ז). עד שיצאה הלכה, כך מקובלני מבית דינו של שמואל הרמתי, 'מואבי' ולא מואבית, 'עמוני' ולא עמונית (במות דף עז ע"א). אבל למה עובד נולד, מרות דוקא? כפי שנאמר וַתִּקְרָאנָה שְׁמוֹ עוֹבֵד (רות ד', י"ז)? מדוע דוקא בדרך שאינה מכובדת? לכאורה נראית בצורה חיצונית כדרך פריצות ח"ו? אלא כפי שאמרנו, כיון שאי אפשר להוריד נשמות כאלה לעולם, בדרך הרגילה, כיון שכוחות הטומאה לא יתנו זאת, לכן הקב"ה חייב להתחכם.

ואפילו לאחר שנולד כבר עובד, הדבר לא היה כ"כ פשוט. הרי חז"ל אומרים, כי באותו הזמן, בועז כבר היה זקן מופלג, בן ארבע מאות שנה, ויש אומרים בן חמש מאות שנה. ולמחרת בבוקר, אחרי החתונה, הוא מת, לאחר שייבם אותה. וכולם אמרו, הנה הוא קיבל את ענשו, הקב"ה לא חיבה לו הרבה זמן, מיד לאחר כמה שעות כבר יצא עליו פסק מבי"ד של מעלה. ולכן כתוב, וַתִּקְרָאנָה לוֹ הַשְּׂכֵנֹת שֵׁם לְאִמּוֹ יֵלֵד בֶּן לְנַעֲמִי (רות ד', י"ז). למה דוקא השכנות? איפה הזקנים אשר בשער? הרי לפני כן כתוב, וַיֹּאמְרוּ כָּל הָעָם אֲשֶׁר בַּשַּׁעַר וְהַזְקֵנִים עֲדִים יִתְּנִי וַיִּי אֵת הָאִשָּׁה הַבָּאָה אֶל בֵּיתְךָ כְּרַחֵל (רות ד', י"א). א"כ מה קרה אח"כ, שפתאום כתוב 'השכנות'? אלא, שכולם התרחקו והתבדלו מכך. הם אמרו, יש כאן 'צריך עיון גדול', משהו פה כנראה לא בסדר. עד שישבו על המדוכה, והחליטו וכו'.

שערי יצחק – השיעור השבועי

זאת ההוכחה. הרי עד עכשיו, הוא חשב שזאת מצוה. אולי באותו היום הוא החליט, כנראה אני אכן לא בסדר, אולי באמת הדבר נכון, ויש בזה מצוה. היא צודקת. אולם ברגע שראה את דמות דיוקנו של אביו בחלון, אשר בא ואומר לו 'עתידין אחיך וכו', אה, א"כ הדבר אינו נכון, א"כ אני טעיתי, לכן הוא מיד בורח. אינו מחפש תירוצים, שהוא מתכוין לש"ש, כל מיני לימודי זכות, אלא מיד הוא נמלט. זאת הראיה, כי מיד זינס ויצא החוצה, רח"ל הוא היה צריך לצאת בצורה מאד מבווישת, הוא ברח ונס. ובזכותו זכינו, למה שנאמר הִים רָאָה וַיִּנָּס [תהלים קי"ד, ג].

אבל תשמעו דבר הפלא ופלא, שכותב בעל יערות דבש. יעקב אבינו מגיע ליוסף בחלון, ואומר לו, 'עתידין אחיך שייכתבו על אבני איפוד, רצונך שימחה שמך בניהם?' הדבר תמוה, וכי זאת הבעיני? שבאיפוד לא יכתבו את שמו? לכאורה היה צריך שיגיד לו, כי זהו פשע ורשע, ושהדבר אסור? למה הוא אומר לו, אם תעשה זאת רח"ל, אתה לא תיכתב על אבני האיפוד?

אומר בעל יערות דבש וחלק א דרוש ב' ד"ה אמנס, שהרי בעצם, האיפוד והאסטרולוגיה, הם אותו הדבר. דהיינו, ע"י האורים ותומים, על ידי האיפוד, מתגלים כל דברי עתידות. אולם מה ההבדל, בין אסטרולוגיה, לבין האיפוד? שהאסטרולוגיה טועה, כי היא אומרת לך דברים רק 'בערך', דבר דומה אבל לא מדויק. משא"כ האיפוד, אומרת הגמ' במסכת יומא [דף עג ע"ב], למה נקרא שמם 'אורים ותומים'? 'אורים', שמאירין את דבריהן. 'תומים', שמשלימין את דבריהן. אם כן, האורים ותומים, האיפוד, זהו דבר אמיתי וברור, מקבלים תשובה ברורה. אבל מאסטרולוגיה, אתה מקבל תשובה עמומה, שאתה יכול לטעות בה, ולא תדע זאת. זהו משהו דמיוני, כמו חלום, שגם אם תפתור אותו, לא ברור האם הבנת נכון, או שלא.

אם כן, ה"ה בנ"ד, וזה היה השיקול של יוסף, כי לפעמים באים דברים לעולם, בדרך שנראית מכוונת, בדרך של פריצות, בדרך שנראית איסור. הוא ראה, כי היא מדברת עמו יום יום, שנים עשר חודש היא משגעת אותו יום יום, ובכל הדרכים, ואפילו באיומים קשים, כפי שמבואר בחז"ל. א"כ נכנס בליבו של יוסף, כי אולי יש כאן מצוה. וזהו מה שכתוב, 'לעשות צרכיו נכנס'. דהיינו, הוא חשב, כי זה תפקידו, ושדוקא בכך יהיה ממנו זרע קודש. הדבר הפלא ופלא. כך כותב בעל מכתב מאליהו, ובכדי שהדברים יהיו ברורים, אקרא לכם את הדברים לפי הסדר וכלשונם.

כותב המכתב מאליהו [ח"ב דף רכ"ז] כך, חס ושלום לחשוב כך על יוסף הצדיק, שהיה צדיק יסודו של עולם. אלא הביאור, כמו שכתב רש"י, שלשם שמים עשתה אשת פוטיפר, וכו', וככשידלתו בדברים הרבה, כמש"כ במדרשים, טענה ג"כ מה שראתה במזלות. וגם הוא ידע מהשייכות שיש לה אליו, שתעמיד תולדות ממנו. והיה כאן מקום גדול לטעות, שרצונו יתברך הוא שיפסוק כאן בהוראת שעה להיתר. וכבר היה במצב שאמר לפסוק כך למעשה, כי היה קשה מאד למצוא את הטעות שבדבר. הן מעשה יהודה ותמר, ובוועז ורות, היו מכוונות מן השמים, וצמחו מהם תוצאות גדולות וכו'. ובמצבים כאלה, היצר מסתתר ומטעה. דהיינו, כאן דוקא יש לשם שמים, כפי שכתוב, 'גדולה עבירה לשמה'. ואפילו יוסף הצדיק, הגדול כ"כ בדביקות, בה' יתברך, עלה על דעתו עכ"פ לרגע, ביום זה היתה לו טעות, כי גם דבר זה קודש הוא, מצוה לעשות אותו על פי הדין. א"כ, מה הראיה, שהוא אכן צדיק? אך לאחר שהסתכל במדת האמת של יעקב אביו, דהיינו דמות דיוקנו של אביו שהופיעה לנגד עניו, אז הכיר את האמת הברורה, וניצח את יצרו. כי ברגע שנודע לו הטעות, הוא מיד ברח, כמו שנאמר וַיִּנָּס וַיִּצֵא חוּצָה [בראשית ל"ט, י"ב].

לכן אומר יעקב אבינו ליוסף הצדיק, לשיטתך אינך צריך איפוד, אם אתה סומך על אסטרוולוגיה, וחושב כי זהו דבר אמיתי. וז"ל, אמנם יעקב בא והוכיח לו, שאל יבטח בזה, כי אין הוראתם וגזירתם אמת, ויש בהם מהטעות והדמות בעלמא, כמו פתרון החלום, כי זה יורה על זרעה וכדומה, אבל לא שיחטאו לאלדים, ליקח אותה והיא בעולת בעל. ולזה אמר לו, אם אתה חושב שיש אמונה בגזירת הכוכבים מבלי שגיאה וטעות, אם כן לעתיד, יעמדו אחיך על איפוד, ואתה לא תהיה בתוכם. כי לדעתך, אין צורך לאיפוד כלל. כי התרפים, מעשה ידי אדם, הבנויים על משפט הכוכבים כנ"ל, מורים ג"כ כזה. וא"כ איפוא, למה לו אורים ותומים? וא"כ ימח שמך מתוכן. ומזה השיג יוסף, כי אין אמונה בגזירת הכוכבים, ואף הוא פירש מאתה, ואח"כ נתקיימה גזירת הכוכבים באסנת בפתרון החלום. כך זה הפירוש שלו.

כנראה המקור לפירוש זה, הוא מהספר פרי צדיק להר"ר צדוק הכהן [על בראשית פרשת וישב אות ב'], אשר כותב כך, אין ההבנה עפ"י פשוטו, שיוסף הצדיק יהיה נפתה חלילה, אף לפי שעה וכו'. דהיינו, למרות שבודאי היה לו נסיון, וכפי שנאמר, וַיִּמָּאן [בראשית ל"ט, ח"ג], משמע שכביכול היה לו איזה צד לעשות זאת. כל שכן שיוסף הצדיק, ראה זאת בודאי שעתיד להעמיד מנשה ואפרים מבתה. וזה עניין אמרם ז"ל 'לעשות צרכיו נכנס', כידוע שזה עיקר מדת יוסף, שורש השפעת הברכה לכלל ישראל, וכמו שנאמר וַיְכַלְכַּל יוֹסֵף [בראשית מ"ז, י"ב], ולכן הוליד את אפרים, שכל ישראל נקראו על שמו, שנאמר הֲבֵן יַקִּיר לִי אֶפְרַיִם [ירמיהו ל"א, י"ט]. וזה בעצמו היה גודל הנסיון שלו, שנדמה לו לפי שעה שיעשה מצוה בזה. א"כ מובן, כי יוסף היה צדיק, מתחילה ועד סוף, רק שהיתה לו טעות, וברגע שהבין זאת, הוא ברח. זאת היא ההוכחה.

שאלה מהקהל: הטעם שלשלת על המלה זימאן, גם מוכיח זאת. תשובת מרן שליט"א: אכן, הדבר מראה כי הוא היה ממש מזועזע, ושהוא לא ידע מה להחליט.

כפי שאמרתי לכם בהתחלה, ישנם כאלה המתרצים זאת באופנים אחרים, ואולי אתחיל עם מש"כ חכמי תימן. מהר"ר יחיא צאהרי זצ"ל בספר צידה לדרך [פר' וישב דף פ"ט], נראה כי לדבריו יש לקחת את הדברים כפשוטם, ללמוד מזה מוסר, שהאדם לא יכניס את עצמו לנסיון. יוסף הצדיק התכוון לדבר עבירה, למה הוא נכנס כשאין איש מאנשי הבית? אלא נתכוון לכך. ואין היה ראוי לו שיכנס שם, שמא לא יוכל לכבוש את יצרו, אחרי שאין שם איש. ללמדנו תועלת שלא יכנס אדם למקום של פריצות. ונפקא לן מדכתיב, לא תקרבו לגלות עֲרֹוּה [ויקרא י"ח, ו']. ולולי שראה יוסף דמות דיוקנו של-אביו, היה חוטא רח"ל. א"כ לעצמנו ניקח ראייה, ומה אם יוסף הצדיק אמרו עליו כך, אנו על אחת כמה וכמה שלא נניח ליצה"ר דרך להתעות אותנו. א"כ, הוא למד ולימד מכך מוסר השכל וכו'.

אותו הדבר, שמעתי כי ישנם מתרצים, אקרא לכם את מה ששמעתי, למה הוא נקרא צדיק? כי הוא עשה כל מה שביכלתו ומאמצי כוחו להימנע, מה שאירע לבסוף אפילו שהוא בא מעצמו הביתה, זה כבר כי הוא לא יכל לעמוד בניסיון. מצאנו שהגמ' אומרת במס' יומא דף לה ע"ב, כי יוסף מחייב את הרשעים. אם אמר, נאה הייתי וטרוד ביצרי, אומרים לו, אינך יוסף. אתה לא יוסף, אשר עשה את כל המציאות. במלים אחרות, יוסף היה במצב, שלא היה שייך לא להיכשל. כך הם אמרו.

עוד מישהו אמר על דברי חז"ל, 'יוסף יוסף, עתידין אחיך שיכתבו על אבני אפוד ואתה ביניהם', מכאן יש דרך ללמוד להתגבר על

שערי יצחק – השיעור השבועי

בלבד היה יוסף באותו הפרק. הוא היה ילד צדיק, עוד כשהיה ילד קטן. וכיצד ילד קטן כזה הצליח להסתיר את אמא שלו? כמה הוא כבר יכול לעשות בכדי להסתירה? אבל, הוא השתדל, ועשה כל מה שביכולתו. כתוב בזוה"ק פרשת בלק ודף ר"ב ע"ב, כי יוסף התרחב שית אמין לכל סטר, וכך הוא הצליח להסתירה, עד שעשיו בכלל לא ראה אותה. אפילו לכאורה על מה שיעקב אבינו לא חשב, יוסף חשב על כך, והסתיר את אמו. וכן לגבי מה שכתוב אח"כ, שיוסף אומר כי אחיו 'נותנים עיניהם בבנות הארץ', זה היה באותו הזמן שהיה מסלסל בשערו, במצב שדיברת עליו מקודם.

אבל בואו נמשיך עם יוסף עד הסוף, גם כאשר הוא כבר היה בן שלשים שנה, כמו שנאמר וְיוֹסֵף בֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה בְּעֵמְדוֹ לְפָנַי פָּרְעָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְגו', ובראשית מ"א, מ"ו, הוא יוצא למלוך על ארץ מצרים, וכתוב כי כל בנות המלכים, בנות מצרים היו עומדות על החומה, וזורקות עליו תכשיטים וטבעות, כסף וזהב, בכדי שהוא יסתכל עליהם. הרי כולם יודעים שהוא רוק בן שלשים, ובטח הוא מחפש שידוך, א"כ מי תזכה להיות אשתו של שליט מצרים? מי תזכה להיות כמעט מלכה? וגם הוא, מאין יבוא עזרו? מהיכן יבוא לו שידוך? הרי הוא נמצא בארץ מצרים? הוא לא יודע, מאיפה הדבר יבוא לו? אבל כתוב, כי הוא לא הסתכל, ולא הרים עיניו, אפילו שזרקו עליו תכשיטים. אולם הפסוק אומר, בֶּן פָּרְתַי יוֹסֵף בֶּן פָּרְתַי עָלֵי עֵינַי, בְּנֹת צִעְדָה עָלֵי שׁוֹר [בראשית מ"ט, כ"ב]. דהיינו, הן צעדו על החומה. אבל לא כתוב 'צועדות', אלא 'צעדה'. מי זאת ש'צעדה'? זוהי אסנת בת דינה, שהיה לה קמיע, אשר יעקב אבינו נתן לה. הרי אחיה זרקו אותה, כיון שהם פחדו, לא רצו שיהיה שם רע. ויעקב אבינו, כתב לה קמיע עם שם קדוש, אשר שמר אותה, שאף אחד לא יגע בה. הרי באותו הפרק, היא היתה בת 22, ויוסף היה בן 30. א"כ היא היתה עם כל בנות מצרים על החומה, וכולם זרקו ליוסף תכשיטים, אולם לה לא היה מה לזרוק, לכן היא זרקה את

היצה"ר על ידי השגת כבוד ומניעת בזיון, אפשר ע"י זה לשכנע אחרים לבלתי ילכו בארחות עקלקלות, שהרי יוסף נמנע לחטוא בשביל כבודו. דהיינו, הם אומרים, שזאת שיטה. תגיד לו, לא כדאי לך, יהיה לך בזיונות, ובכך להתגבר על היצה"ר. זהו המהלך שלהם. אולם לפי עניות דעתי, אני חושש מאד כי יש בכך משום הטלת מום בקדשים. אין ראוי להגיד את שני הדברים האלה האחרונים. וגם לא יכול להיות, שהקב"ה יעמיד את יוסף בניסיון, אשר אינו יכול לעמוד בו. ומסתבר שאם היו רואים הם עצמם את ההסבר של פרי צדיק ויערות דבש ומכתב מאליהו דלעיל, היו מקבלים אותו.

שאלה מהקהל: ומה עם רבי עקיבא?
תשובת מרן שליט"א: הוא יכל לעמוד, ואכן הוא עמד בנסיון קשה, כמובא באדות דרבי נתן. אבל אולי, מה שמובא בסוף מסכת קידושין, שם המצב היה שונה, בגלל שהוא התלוצץ בעוברי עבירה. בזה כנראה הוא התגרה בשטן. אסור להתגרות בו, זה כמו 'גירא בעינא דשטנא', וא"כ הדבר בא כעונש. אבל בנ"ד, יוסף הצדיק, במה הוא חטא, שבא כעבד למצרים וכו'?

שאלה מהקהל: אבל הוא היה מסלסל בשערו?
תשובת מרן שליט"א: מסלסל בשערו, זאת אינה פריצות. הדבר בגלל, שהוא היה יפה תואר ויפה מראה. כתוב שהוא 'היה עושה מעשה נְעוּרוֹת', זה לא ראוי. אבל זאת אינה פריצות ח"ו.

כדאי שנתבונן ונראה, מי היה יוסף הצדיק. הרי כאשר עשיו בא לקראת יעקב, נאמר שם, וְאַחַר נָגַשׁ יוֹסֵף וְרַחֵל וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ [בראשית ל"ג, ז]. מי מנע את עשיו, מלהסתכל ברחל? זהו יוסף. בן כמה היה יוסף באותו הפרק? בן שש שנים. מי שיראה בסדר הדורות, המעשה הזה של פגישת יעקב עם עשיו, היתה בשנת ב'ר"ה, ויוסף נולד בשנת ב'קצ"ט, א"כ בן שש שנים

הקמיע, שחויץ מהשם הקדוש שהיה כתוב בו, שבזכותו אף אחד לא היה מסוגל להתקרב אליה, היה גם כתוב, 'כל המידבק בזו, מידבק בזרעו של יעקב'. וכשיוסף ראה את הקמיע, הוא שאל, מי זאת? רק בכך הוא התעניין. כל התכשיטים והדברים האחרים, לא דיברו אליו ולא עשו עליו רושם, לא הסתכל, לא הרים ראשו ועיניו. רק לקמיע הזה התייחס. לכן כתוב, בנות "צעדה" עלי שור, הדבר רומז לאסנת.

א"כ רואים את צדקותו של יוסף, לאורך כל הדרך. וישנם עוד כמה וכמה מעשים, בהם רואים שהוא היה במדרגות גבוהות. דהיינו, שהיו לו כוחות. משמע מחז"ל, כי אפילו אבותינו הקדושים, לא היו במדרגת צידקות כמו שהיתה שלו. ח"ו מי יודע, אם הם יכלו לעמוד בניסיונות כאלה. לא כתוב כן, לא על אברהם אבינו, ולא על יצחק, וכו' ק"ו השבטים, ולא על אף אחד אחר, שהם עמדו במדרגות כאלו. לכן יוסף, נחשב 'צדיק יסוד עולם'. אנחנו רואים, כי אברהם נקרא רחימא, ויעקב נקרא שלימא. אברהם הוא מדת חסד, ויצחק הוא מדת גבורה. אבל הם לא היו, כפי המעלה של יוסף.

וישנן אפילו ראיות מפורשות בחז"ל, שהמדרגה של יוסף מהבחינה הזאת, היתה אפילו יותר מאברהם אבינו. הפירוש אינו שאברהם אבינו לא היה צדיק, בודאי שהוא היה צדיק. אבל הדבר, כפי שאברהם הוא חסד, ויצחק הוא גבורה. אין פירושו, שיצחק אינו עושה חסד. ומה שיעקב הוא אמת, זה לא שהאחרים שקרנים ח"ו. אלא הכוונה היא, שהוא עומד בשיא של המדה הזאת. בעניין זה, הוא במדרגה הכי גבוהה. א"כ יוסף, הוא בשיא של צדקות, והוא יכל לעמוד כנגד כל הפיתויים. לכן, כל הצדיקים נחשבים ונקראים על שמו, כפי שאמרנו [בשיעור מוצש"ק בא ה'תשע"ד], שישנו יוסף בעליונים, וישנו יוסף בתחתונים. ולכן הוא נקרא בשם 'בְּלָבָל', 'בלי

ועוד 'בלי'. יוסף שלמעלה, ויוסף שלמטה. וזאת היא הזכות שלו.

על פי זה, בעזרת ה' יהיה אפשר להבין דברים נוספים, אמרתי את הדברים הללו רק כהקדמה, ובלי נדר עוד נסביר את מה שיוצא מן הדברים הללו. [בשיעור מוצש"ק פרשת כי תשא].

בכל אופן, כפי שאמרתי לכם, אלו הדברים שכותבים כמה מגדולי ישראל, כגון בעל פרי צדיק, והמכתב מאליהו, והיערות דבש, ונראה לי כי זאת היא הדרך הסלולה, זה הדרך לכו בו [ישעיהו ל', כ"א]. ובעזרת ה', המקום ברוך הוא יוכנו, ללכת בארחות צדיקים ובדרך ישרים, איכ"ר.

דברים בשבח הספר "אם למקרא ולמסורת" מאת הרה"ג ניסן שרוני שליט"א. ובעניין הטעם שלשלת. לסיום, ברצוני לדבר על הספר 'אם למקרא ולמסורת', זאת זכות לדור שלנו, שהוציא לאור ידידנו הרב ניסן שרוני הי"ו, אשר בזמנו היה גר בעיר ב"ב, היכרתי אותו מכאן, ומאז בשנים האחרונות הוא גר בעיר אשדוד. ספר זה יצא בכמה מהדורות, ובזמן האחרון יצאה המהדורה החדשה הזאת. הוא מביא את כל כללי הדקדוק, בלשון שוה לכל נפש. והדבר החשוב במיוחד, שהוא מביא גם את מסורת התימנים, למרות שהוא בעצמו אינו תימני, אבל הוא מאד מעריך ומחשיב זאת, והביא כמעט לאורך כל הדרך את המנהג שלתימנים, ובפרט לפי שיטת מהרי"ץ זיע"א. הדבר חשוב מאד. כתב את הספר, אברך תלמיד חכם, זה לא ח"ו אנשים עם דעות זרות, אלא הכל עפ"י מקורות קדושים, מתוך ידיעה ברורה, ובפרוטרוט. כל הדקדוקים בקרית שמע, כיצד צריך לקרוא, וכן בקריאת התורה ובהפטרות, הערות חשובות בדקדוק, וכעת המהדורה הזאת היא המושלמת.

שערי יצחק – השיעור השבועי

שנים, שהיינו באים אליו, הוא היה משמיע לנו כיצד הוא אומר. ורוצה לדעת, האם הוא אומר נכון? הוא פחד, משום שכאשר האשכנזים רוצים לומר דל"ת רפויה, הדבר נשמע כמו האות זא"ן. לכן הוא רצה לברר, האם הוא אומר 'אחד', או 'אחז'. הוא חשש, שמא הוא לא מדייק, אולי אינו קורא זאת נכון. ב"ה, ישנו כאן מאמר שלם, להוכיח ולברר עניין זה.

במהדורא הזאת, נוספו דברים חדשים, אשר לא היו במהדורות הקודמות. ישנו כאן את 'מאמר התגלית', זהו מאמר שכתב מישוהו אחר, והדבר קשור למה שדיברנו לפני כמה שיעורים [שיעור מוצש"ק שמות ה'תשע"ד], בעניין טעם האתנחא. דיברנו בזמנו על הפסוק, **וַתִּירָאן הַמַּיִלִדֹת אֶת הָאֱלֹהִים** [שמות א', י"ז], מדוע טעם האתנחא אינו במקום. ישנו כאן מאמר שלם, על כל הנושא הזה. בזמן השיעור, לא ידעתי על המאמר הזה. הוא דן כאן על כך, שרואים בהרבה מקומות, כי טעם האתנחא כביכול אינו במקום, וכיצד להסביר זאת. לפי דבריו, זהו 'תגלית', שישנם מקומות, שלמרות ולכאורה לפי העניין, היה צריך להיות טעם אתנחא, אבל לדוגמא אם כתוב זיאמר אל פלוני, לא מתייחסים לזה, אלא רק להמשך. לפי דבריו, אולי אפשר ליישב זאת. אבל חושבני, כי אינו הראשון שעסק בזאת. כבר לפני כמאה שנה, כתב משהו הדומה לזה, בספר טעמי תורה של הרב ברד"ח, נדפס בוילנא, שהיה ת"ח גדול, והוא גם בירר עניינים רבים הקשורים לכך. הוא התעמק מאד בנושא הזה, של כל האתנחות בכל הארבעה ועשרים, וכתב על כך כללים וכללי כללים, ממש דברים עמוקים ונרחבים, בכדי להסביר למה ישנם מקומות, בהם נראה כי טעם האתנחא אינו במקום. הוא כותב שם הסברים, כגון נושא ונשוא, וכו'. עניין קטן הוא כגון הדוגמא שכבר דיברנו עליה, בפסוק **וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת-הַתַּיִם הַגְּדֹלִים וְאֶת פְּלִי־נֶפֶשׁ הַתַּיִם** [ה'תש"ז] **אֲשֶׁר שָׂרְצוּ הַמַּיִם לְמִינֵיהֶם וְאֶת פְּלִי־עוֹף פְּנֵי**

דרך אגב, נדפס כאן גם מאמר שלי, בשם 'למען יאריכון ימיד', בעניין ההארכה באות דל"ת שבמלה 'אחד' בק"ש, הוא ביקש ממני לצרף זאת לספר. גם במהדורא הקודמת היה מאמר זה, המברר את עניין ההארכה בדל"ת רפויה. דהיינו, אין אפשרות לקיים את דינא דגמ', להאריך באות דל"ת, אלא רק כשהיא רפויה. הרי כתוב [בגמרא ברכות], כי צריך להאריך, בשיעור של 'להמליך את הקב"ה בד' רוחות העולם'. א"כ, כיצד אפשר להאריך? הרי לפי מבטא הספרדים הרגיל, אי אפשר להאריך. חוץ מהבבלים והתימנים, אשר הם קוראים זאת בדל"ת רפויה. כבר כתבו זאת הבן איש חי, והכף החיים, שהם היו בבליים, והם ידעו לבטא זאת, כי אי אפשר להאריך ב'אחד', אלא רק אם תאמר זאת בדל"ת רפויה. דהיינו, אם אדם אומר 'אחד' בדל"ת דגושה, וצריך להאריך בדל"ת, א"כ כיצד יאריך? יאמר 'אֶחָדָה'? אבל האות דל"ת אינה בצירי? יאמר 'אֶחָאָד'? זאת גם שגיאה. האפשרות להאריך, מבלי לקלקל את דקדוק המלה, זה רק באמירת אחדָדָדָד. וכבר הקדמונים אומרים, שזהו כמו הזמזום שלדבורה. האות דל"ת נשארת בשוא נח, ובה אתה מאריך.

כתבתי כאן מאמר שלם, להוכיח כי זו הדרך הברורה והפשוטה. כל מה שניסו לתרץ זאת, אפילו גדולי תורה אשכנזים, לא ידעו כיצד להסביר זאת, ולכן הם אמרו, להאריך בכוונה. אולם הוכחנו, שהדבר אינו יכול להיות. אחת ההוכחות למשל, כתוב בגמרא [ברכות דף סא ע"ב], כי נשמתו של רבי עקיבא, יצאה ב'אחד'. איך יצאה נשמתו באחד? מאיפה אתה יודע, מה הוא כיוון? הרי אתה צריך לשמוע, מה הוא אומר? אולי הוא מכוון בדברים אחרים? וכו' וכו'. ישנן פה ראויות ברורות כשמש, כי אין מנוס מלומר זאת, בדל"ת רפויה. ודרך אגב, גם הגרש"ז אוירבאך זצ"ל, הכיר את האמת, והוא בעצמו אמר כך, אפילו שהיה אשכנזי. גם הרה"ג שריה דבליצקי שליט"א, אשר גר כאן בב"ב, הוא קורא כך. זוכרני עוד מלפני עשרות

לְמִינֵהוּ וַיֵּרָא אֱלֹהִים פִּי-טוֹב וּבְרֵאשִׁית א', כ"א, כי שם טעם האתנחא בא להראות, את ההתפעלות מכך, כמה שהם גדולים. חמש מאות פרסה, עיין רמב"ן.

אבל ראיתי כאן נושא נוסף, שהזכירו זאת כאן בשיעור מקודם, לגבי טעם שלשלת. במכתבים שבסוף הספר [מכתב כ"ו], שאלו את הרב ניסן שרוני, מחבר ספר זה, מה הסוד הטמון בטעם שלשלת? למה בתורה, ישנו טעם שלשלת ארבע פעמים, ומדוע דוקא במלים הללו? המקום ראשון הוא בפסוק, וַיִּתְמַהֲמַהּ | וַיַּחֲזְקוּ הָאֲנָשִׁים פְּיָדָיו [בראשית י"ט, ט"ז], אצל לוט, בפרשת וירא. אח"כ בפסוק, וַיֹּאמְרוּ יְיָ אֱלֹהֵי אֲדֹנָי אֲבָרְהָם [בראשית כ"ד, י"ב], באליעזר עבד אברהם. השלישי, וַיִּמְאַן וַיֹּאמֶר אֶל-אִשְׁתֵּי אֲדֹנָיו [בראשית ל"ט, ח"ג], גבי יוסף הצדיק. בחומש בראשית, ישנם שלשה מקומות. ובחומש ויקרא, מקום אחד, כדלקמן. חוץ מבנביאים, כגון שישנו בפסוק, וַיֹּאמְרוּ יְיָ מִצִּיּוֹן יִשְׁאָג [עמוס א', ב'], שם כתוב בפסוק לפני כן, וְשִׁנְתִּים לְפָנֵי הַרְעֵשׁ [שם שם א'], ונותנים בכך רמז שהשלשלת מתנגנת בהרעשה.

דרך אגב, ישנם הרבה אנשים, שאינם יודעים לקרוא נכון את הטעם שלשלת, ולצערי אפילו כבר הדפיסו זאת. הם עושים את טעם שלשלת, כאילו זה פעמיים זרקא. אולם הדבר אינו נכון. זה כלל לא זרקא. זרקא, זה זרקא, סלסול. אבל שלשלת, זה רועד, כמו תרועה. זה לא סלסול של זרקא, אלא זאת רעדה ההולכת ועולה כלפי מעלה. או תגדיר זאת כרעש, לפי הנז' לעיל. [אפשר לומר גם רעם, יש ספרים שקוראים לשלשלת בשם מְרַעִים, וכדלקמן]. אותו הדבר בפסוק, וַיִּשְׁתְּטוּ וַיִּקַּח מִשָּׁה מִדָּמֹו וַיִּקְרָא ח', כ"ג, שבפרשת צו.

שאלו אותו את השאלה הזאת דלעיל, ותשמעו את התשובה המעניינת שהוא עונה. הוא אומר כך [דף 518-517] לא באתי לעסוק בסודות,

אלא אפרש בס"ד לפי הפשט. דע, שתפקיד האתנחא, לחלק את הפסוק לשני עניינים. ובפסוק ארוך שיש בו שלשה עניינים, היה ראוי להניח אתנחא נוספת, אבל שמפני שלא תבואנה שתי אתנחתות בפסוק אחד, הונח במקומו (בסוף העניין הראשון) הטעם סגולתא, שגם הוא מפסיק גדול, ועל כרחך תקדם לו הזרקא. צא ובדוק, שכל הפסוקים שמופיעים בהם זרקא וסגולתא, הם מסיימים עניין ראשון. ואחריהם תבוא האתנחא, שמסיימת עניין שני. והעניין השלישי, מסתיים בסוף פסוק.

והוא מביא כי ישנה ראייה לכך, מדברי הגמ' מסכת קידושין [דף ל ע"א], שבארץ ישראל חילקו פסוק כזה מפרשת יתרו, לשלשה פסוקים. זאת הפרשה שקראנו בשבת זו, וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל-מֹשֶׁה הִנֵּה אֲנֹכִי בָּא אֵלֶיךָ בְּעֶבֶר הָעֵבֶר בְּעֵבֶר יִשְׁמַע הָעַם בְּדַבְרֵי עַמְךָ וְגַם-בְּךָ יִאמְרוּ לְעוֹלָם וַיִּגַּד מֹשֶׁה אֶת-דַּבְרֵי הָעַם אֶל-יְיָ [שמות י"ט, ט"ז]. במערבא, דהיינו בא"י, פסקו את הפסוק הזה, לשלשה פסוקים. א"כ הוא אומר, למה עשו זאת? כי ישנו סגולתא, וישנו אתנחא. ממילא, 'הנני בא אליך בעב הענן', זהו העניין הראשון. 'בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם', זהו העניין השני. זיגד משה את דברי העם אל י"י, זה העניין השלישי. לכן הם חילקו זאת, לשלשה פסוקים. זה פשוט וברור וידוע.

ישנם כאלה האומרים, שהם היו מוכרחים לעשות זאת, כיון שהם היו מחלקים את התורה לשלש שנים. כי אחרת, הרי כתוב בגמרא ומגילה דף כב ע"א, ותענית דף כז ע"ב, כל פסוקא דלא פסקיה משה, אנן לא פסקינן ליה. א"כ כיצד הם פסקו זאת? אלא שהיה להם הכרח לכך. וישנם כאלה האומרים, כי אכן ישנה מחלוקת, כיצד לפסק פסוק זה. לא ניכנס לזה, כי הוא נושא בפע"צ.

הַמִּזְבֵּחַ סְבִיב בְּאַצְבָּעוֹ וַיִּחַטֵּא אֶת-הַמִּזְבֵּחַ
וְאֶת-הַלֶּחֶם יִצֹק אֶל-יִסּוּד הַמִּזְבֵּחַ וַיִּקְדֹּשֶׁהוּ
לְכַפֵּר עָלָיו וְשֵׁם שֵׁם טוֹן, זהו פסוק אפילו יותר
ארוך, ואין שם זרקא, וק"ו שאין שלשלת, אלא
ישנו כאן רביע. א"כ קשה לפי דבריו, הדבר
אינו מובן. למה אין שם ג"כ שלשלת? וישנם
עוד פסוקים נוספים אחרים. הרי בד"כ, באה
סגולתא וזרקא, בפסוק ארוך, כי חייבים לחלק
אותו. אבל בפסוק קצר, מה הטעם לעשות
זאת? בקיצור, ישנם כמה קושיות על דבריו.
אבל הקושיא העיקרית היא, כי בפועל
השלשלת זהו טעם שהוא מושך, למרות שזה
זיִשְׁחָטֻ וְלֹא זיִשְׁחָטֻ, אבל זה כמו קמץ בזקף
קטן. זה שכתוב זיִשְׁחָטֻ בקמץ, אינו אומר
שהקמץ לא מחבר. ובכל זאת, זהו טעם מפריד,
ולא מעמיד.

אלא הסיבה העיקרית היא, למה בכל ארבעת
המקומות הללו, וכנראה בכל המקומות, ישנו
טעם שלשלת? כיון שבכל מקום שהיה בו עניין
של פחד והזדעזעות, שמו טעם זה. דהיינו,
בפסוק הראשון, זיתמהמה, הביאור הוא כי
לוט עדיין לא ידע, כיצד להחליט? הרי מצד
אחד, הוא ראה כתוב שחתניו היו צוחקים עליו.
הוא אומר להם, קומו צאו מן המקום הזה פי
מִשְׁחִית י"י אֶת הָעִיר [בראשית י"ט, י"ד]. הוא
אינו יודע, האם ללכת, או שלא ללכת? הוא
היה מתלבט. מצד אחד הוא לא רואה שום דבר
מיוחד שקורה, כולם רוקדים וחוגגים. מה? עד
מעט סדום תיהפך? אין שום סימן. עולם כמנהגו
נוהג. הוא היה מאמין, ולא מאמין. עד שתפסו
אותו המלאכים והוציאוהו. כי הוא מעצמו, היה
קשה לו מאד להחליט. אבל פתאום סדום
התהפכה, ועל זה נאמר [איכה ד', ו'] הַתְּפֹכָה
כְּמוֹ רִגְעֵ וְגו'.

אותו הדבר אצל אליעזר עבד אברהם, וַיֹּאמְרוּ
י"י אֱלֹהֵי אֲדֹנָי אַבְרָהָם הֲקִרְהֵנָּה לְפָנֵי הַיּוֹם
וְעִשְׂהֵי־חֶסֶד עִם אֲדֹנָי אַבְרָהָם [בראשית כ"ד,
י"ב]. הוא לא ידע, מה לעשות כעת, שהוא צריך
לעשות שידוך ליצחק? הרי בהתחלה, הוא רצה

בכל אופן רואים, כי הסגולתא באה להפסק
העניין, כמו האתנחא. והוא מוסיף ואומר, אך
זה הכל טוב ויפה, אם בעניין הראשון שבפסוק,
יש לפחות שתי מלים, שאז ניתן להניח עליהן
זרקא וסגולתא. אם ישנן שתי מלים, אתה יכול
לעשות זרקא בראשונה וגם סגולתא בשנייה.
אך אם העניין הראשון הוא רק מלה אחת, לא
נוכל להניח בה סגולתא, כי צריך שתקדם לה
הזרקא. ולהניח זרקא וסגולתא במלה אחת,
זה בלתי אפשרי. לכן במקרה כזה, באה
השלשלת, שבאמת כח הפסקתה שוה
לסגולתא, ואולי גם צורתה דומה לזרקא
וסגולתא. צא ובדוק ותיווכח, שבכל הפסוקים
שבהם שלשלת, היא מופיעה במלה
הראשונה, והיא מסיימת עניין ראשון, ועניין
השני מסתיים באתנחא, והשלישי בסוף פסוק.
לכאורה, זה נראה כדבר מבריק. לדבריו,
השלשלת באה במקום זרקא וסגולתא במלה
אחת.

שאלה מהקהל: אבל שלשלת, אינו טעם
מפסיק?

תשובת מרן שליט"א: יפה מאד, אשריך בני
הרב שאול הי"ו, קלעת אל המטרה. הרי זו
סתירה, מיניה וביה. הרי לפי דבריו, הוא אומר,
כי זהו טעם מעמיד. אבל, וכי השלשלת
מעמידה? איך עושים במלה זיתמהמה,
מעמידים? הרי זה רק טעם מפסיק. יש שם גם
פסיק. וכן בכלם, זימאן, זימאר, לא
מעמידים זאת. ולפי דברייך, אם כביכול רצית
לעשות את הזרקא וסגולתא במלה אחת, אם
כן היה צריך להעמיד זאת?

דבר שני, הרי בחומש ויקרא, ישנם שלוש
זיִשְׁחָטֻ. אחד ברביע, ואחד באתנחא, ואחד
שלשלת. א"כ לפי דבריו, אם זאת היא הסיבה,
כפי שהוא רוצה לקחת זאת בפשטות, ישנה
קושיא אחרת. הרי בפסוק זיִשְׁחָטֻ וויקרא ח',
כ"ג, ישנו טעם שלשלת. אצלנו זה גם בראש
הדף, בספר תורה. אבל לפני כן ישנו פסוק,
וַיִּשְׁחָט וַיִּקַּח מִנְּשֵׂה אֶת-הַדָּם וַיִּתֵּן עַל-קַרְנֹת

לקחת את השידוך לעצמו, לבת שלו, ועכשיו הוא הולך לעשות שידוך, שהוא בעצם כנגד רצונו. לכן האמירה שלו, היתה מתוך פחד ורעדה, מתוך קשיים.

אותו הדבר אצל יוסף, כפי שדיברנו מקודם, כתוב 'וימאן בשלשלת, כי הוא היה מזועזע, אינו יודע מה להחליט, האם הדבר אסור או שמא מותר? הוא היה מבולבל. וכבר רבינו בחיי מעיר זאת, על הפסוק הזה.

שאלה מהקהל: מה לגבי הפסוק 'וישחט'? תשובת מרן שליט"א: מצאתי טעם לכך, אצל חכמי תימן הראשונים. הם כותבים, למה 'וישחט' הוא בטעם שלשלת. דרך אגב, יש לטעם זה, עוד שם נוסף, קוראים לו 'מרעים'. אנחנו קוראים לזה שלשלת, לפי צורתו, שהוא משתלשל. אבל הם קוראים לו מרעים, מלשון רעם. כך כתוב בספר אור האפילה, לרבי נתנאל בן ישעיה. אמנם הוא כותב בלא יו"ד, כנראה קרא 'מרעם', אולם זוכרני כי בספרים האחרים כגון בתיגאן, כתבו מרעים. לא משנה. העיקר, שזהו לשון רעם. והביאור הוא, כיון שאהרון הוא זה ששחט, ושחיטה בקדשים בעי כוונה, וזאת הפעם הראשונה שאהרון היה צריך לשחוט, לכן הוא פחד, אם ח"ו הוא יטעה במחשבתו, ולא יעשה זאת בצורה הנכונה. לכן הוא היה ברעד ובפחד וברטט. זאת הסיבה שכתוב 'וישחט' בשלשלת, להראות את הפחד שלו. הטעמים הללו, אינם סודות, אלא פשט, והדברים מתקבלים. בכל אופן, נראה לי כי הטעם שהוא כתב, אינו מתקבל.

עכ"פ, הספר הזה, אם למקרא ולמסורת, שמפיץ אותו ידידנו הרב שמעון יצחקי נר"ו, בכלל אוצר ספרי תימן שבהנהלתו, בירושלים עיקו"ת, רובו ככולו נחמד למראיה וטוב למאכל ובראשית ב', ט]. מי שילמד בו, יאורו עיניו בקריאה נכונה, ובהרבה פרטים ועניינים נוספים.

המקום ברוך הוא יסייענו על דבר כבוד שמו, אכ"ר.

הודעה חשובה!

שיעור זה הוקלד עפ"י שמיעה בעיקר, נערך והגה לפי הבנת העורך. השיעור היה לנגד עיני מרן שליט"א קודם הוצאתו, הוסיף עניינים וציין מקורות, שיפר ותיקן דברים רבים, אולם מפאת העומס הרב המונח על כתפיו, נבצר ממנו לעבור הגהה מדוקדקת, להאיר ולהעיר בהרחבה כבשיעורים שעברו.

לאור האמור, בכל ספק או שאלה המתעוררת למעיין בשיעור זה, יש לו לברר היטב את הדבר להלכה ולמעשה אצל מרן שליט"א. הערות ותיקונים יתקבלו ברצון.

ניתן להקדיש את הוצאת השיעור לע"נ, או לרפואה, הצלחה ופרנסה טובה. פרטים בטלפון: 050-4140741

הודעה משמחת!

"שידור חי"

של השיעור השבועי מפי מרן הגאון רבי יצחק רצאבי שליט"א פוסק עדת תימן בכל מוצש"ק בישיבת "חובות הלבבות" רח' יואל 18 ירושלים. תחילת השידור בשעה 20:00. פרטים בטל' 054-8476760. ברוכים הבאים בשם ה'! "אוצר ספרי תימן" י.ם.